

O'zbekiston adabiyoti va san'ati

ЎЗБЕКISTОН АДАБИЁТИ ВА САЊАТИ Haftalik gazeta • 1956-yil 4-yanvardan chiqa boshlagan e-mail: uzas@b2c.uz 2012-yil 10-fevral • №6 (4145)

БАШАРИЯТ ЭЪЗОЗИДАГИ ШОИР

9 февраль — Алишер Навоий таваллуд тошган кун муносабати билан буюк шоир номи билан атаувчи Ўзбекистон Миллий боғида тантанали тадбир бўлиб ўтди.

Маънавиятимизнинг шаклланиши, она тилимиз, миллий адабиётимиз равнақи, юксак ижодий-интеллектуал салоҳиятли халқ сифатида жаҳонга танилишимизда улуг шоир, мутафаккир, давлат ва жамоат арбоби Алишер Навоий ижодининг аҳамияти беқиёсдир. Миллий ифтихоримиз тимсолига айланган мўътабар зот таваллудининг 571 йиллиги кенг нишонланаётган шу кунларда бу жиҳатлар яна бир бор ўзининг ёрқин ифодасини топтоқда.

Президентимиз Ислам Каримов гоёси ва ташаббуси асосида барпо этилган ушбу маскан бугун адабиёт ихлосмандларининг билан гавжум. Улуг бобомиз турган сана муносабати билан ташкил этилган тантанали тадбирга Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Сенати аъзолари, Қонунчилик палатаси депутатлари, вазирлик ва идоралар, ижодий ва жамоат ташкилотлари раҳбарлари, шоир ва ёзувчилар, адабиётшунос олимлар, маданият ва санъат намоёндалари, маънавият ва таълим фидойилари, талаба-ёшлар, кенг жамоатчилик вакиллари тақлиф этилди.

Ўзбекистон Қаҳрамони, Халқ шоири Абдулла Орипов, Ўзбекистон Фанлар академияси Алишер Навоий номидаги Тил ва адабиёт институтининг катта илмий ходими, филология фанлари номзоди, навоийшунос олим ва таржимон Эргаш Очлов, адиб, Давлат мукофотининг соҳиби

Омон Мухтор, ёш шоир Носиржон Жўраев буюк алломаларимизнинг бебаҳо маънавий меросини кўз қорачигидек асраб-авайлаш, умр-боқий анъана ва қадриятларимизни тиклаш, миллий адабиётимизни ривожлантириш, навоирон авлодни дунёда ҳеч қимдан кам бўлмаган инсонлар этиб камолга етказиш Президентимиз Ислам Каримов раҳнамолигида маънавий-маърифий соҳаларда амалга оширилаётган ислохотларнинг бош мақсади эканини таъкидландилар.

Давлатимиз раҳбарининг ташаббуси билан истиқлолнинг дастлабки йилларида Ватанимиз пойтахтида Алишер Навоий номидаги файзли боғ ҳамда шоирнинг улугвор ҳайкали қад ростлади. Шаҳримиз марказида Алишер Навоий номидаги Ўзбекистон Миллий кутубхонаси ҳамда Симпозиумлар саройидан иборат «Маърифат маркази»нинг муҳташам биноси бунёд этилди. Бобомизнинг ижодини ўрганиш, асарларини мукаммал тўплам ҳолида чоп этиш, мазмун-моҳиятини халқимиз, айниқса, ёшлар ўртасида кенг тарғиб ва ташвиқ этиш юзасидан кенг қамровли ишлар амалга оширилмоқда. Буюк мутафаккир асарларидан иборат дастлаб йигирма жиллик, сўнгра ўн жиллик тўпламнинг нашр этилгани бу йўналишдаги эзгу ишларнинг аяқол намунасидир.

Шоир асарларида улуғланган эзгу гоёларнинг бардавомлиги

мамлакатимизда Мустаҳкам оила йили, деб эълон қилинган жорий йилда халқимизнинг фаровонлигини ошириш, соғлом ва баркамол авлодни тарбиялаш, оналик ва болаликни ҳимоялаш, аҳоли саломатлигини мустаҳкамлаш, оилаларни қўллаб-қувватлаш, ота-онани эъзоллаш, ёшларга меҳр ва эътибор кўрсатиш сингари ибратли ишларда ўз ифодасини топтоқда.

Тантанали тадбирда таъкидланганидек, бутун дунёда кенг ўқиб-ўрганилиб келинаётган шоир асарлари инсонларварлик, тинчлик ва оқилоллик, миллатлар ва динлараро тотувлик, бағрикенглик, ўзаро ҳамжиҳатлик, қомил шахс тарбияси каби эзгу гоёлар билан йўрилгани боис мангуликка дахлдордир. Алишер Навоий асарлари қўллаб тилларга таржима қилиниб, ижоди жаҳон олим ва тадқиқотчилари томонидан алоҳида эътибор билан ўрганилаётгани улуг шоир даҳосига башариётнинг чексиз эҳтиромни рамзидир. Зеро, сайёраимизда шиддатли глобаллашув жараёни, инсон онги ва тафаккури учун мислсиз курашлар кечаётган бугунги мураккаб шароитда Навоий мероси янада долзарб аҳамият касб этаётди.

Ўзбек Миллий академик драма театрининг артистлари Дилноза Кубаева ва Феруз Бурхонов буюк шоир асарларидан намуналар ўқиди.

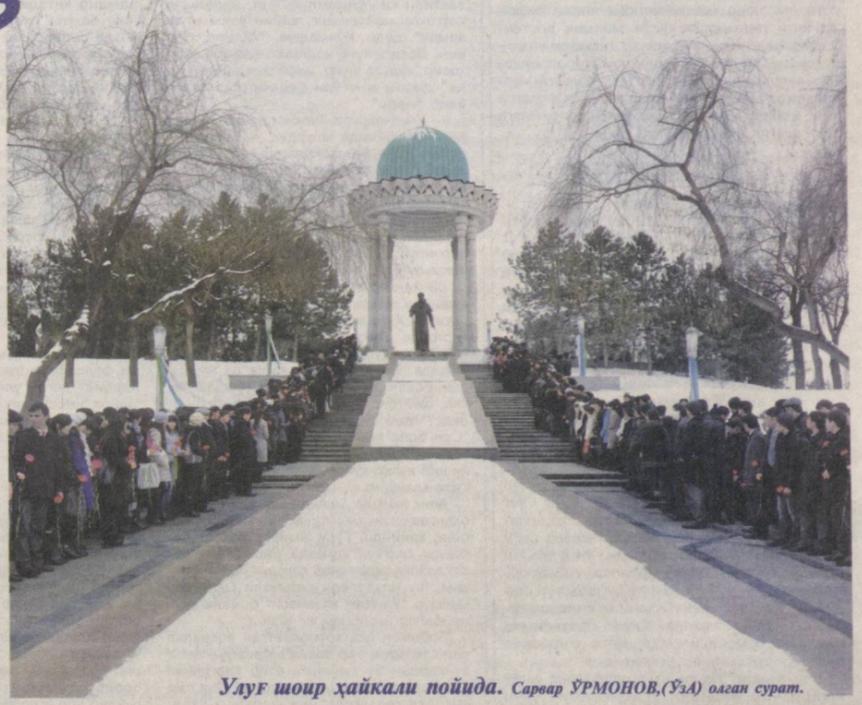
Тадбирда Ўзбекистон Республикаси Президентининг Давлат маслаҳатчиси Х.Султонов, Ўзбекистон Республикаси Бош вазирининг ўринбосари А.Арипов, Тошкент шаҳар ҳокими вазифасини бажарувчи Р.Усмонов иштирок этди.

Шу кунги пойтахтимизнинг Навоий кўчасидаги «Шоирлар хибони»да ҳам Алишер Навоий таваллудига бағишланган адабий анжуман бўлиб ўтди.

Унда сўзга чиққан Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси раисининг биринчи ўринбосари, Халқ шоири Сирожиддин Саййид, навоийшунос олим Азиз Каюмов, Ўзбекистон Миллий университетининг профессори Нурбой Жабборов ва бошқалар ёш авлодни юксак маънавиятли, мустақил ва соғлом тафаккури шахс этиб камолга етказишда, уларнинг онгу шуурига истиқлол гоёларига садоқат, она-Ватанга муҳаббат, тарихимизга ҳурмат туйғусини чуқур синдиришда Алишер Навоийнинг боқий мероси алоҳида аҳамият касб этишини таъкидлади. Шу боис бобомиз ижоди мактаблар, ўрта махсус, касб-хунар ва олий таълим масканларида кенг ўрганилмоқда.

Тадбирда Навоий ғазалларидан намуналар ўқилди. Ўқувчилар томонидан тайёirlанган адабий-бадиий дастур намойиш этилди. Бундай маърифий анжуманлар, мушоиралар Қорақалпоғистон Республикаси ва барча вилоятларда бўлиб ўтмоқда.

Назокат УСМОНОВА, ЎзА муҳбири.

Улуг шоир ҳайкали пойида. Сарвар УРМОНОВ, (ЎзА) олган сурат.

14 февраль — Захриддин Муҳаммад БОбур таваллуд тошган кун

БОБУР

РУБОЙЛАР

Хар кимки, вафо қилса — вафо тоққусидур!
Хар кимки, жафо қилса — жафо тоққусидур!
Яхши киши кўрмагай ёмонлик ҳаргиз,
Хар кимки, ёмон бўлса — жазо тоққусидур!

Кўндни бериким, ёру днёрим йўқтур,
Бир лаҳза бир нафас қарорим йўқтур.
Келдим бу сори ўз ихтиёрим билра,
Лекин боруимда ихтиёрим йўқтур.

Аҳбоб, йиғилмоқчи фароғат тутунгиз!
Жамъиятингиз борини давлат тутунгиз!
Чун гардини чарх бу дурур, тангри учун,
Бир-бирини неча кун ганимат тутунгиз!

АҲЛИ КАМОЛ ИЗЛАГАН...

Инсонни ҳар жиҳатдан гўзал ва камолот соҳиби сифатида қиришни орзу қилган буюк мутафаккир Алишер Навоий ўзининг бу орзусидан идеални асосан ижод аҳли орасидан қидиради. У бадиий ижод аҳлини беҳудуд меҳр ва эҳтиром билан «Мажолис ун-нафоис» таъкирасида шундай таърифлайди: «...назм илми қойиллари ва шеър фани қомилларим, дақойқ дурри покнинг баҳри уммони ва маоний лаъли оташноқининг қони бўла олгайлар, баса шариф хайл ва азиз қавм бўлгайлар».

Навоийнинг кичик замондоши ва самимий муҳлиси Захриддин Муҳаммад Бобур ҳам буюк салафига каби чинакам шоирни чуқур маънолар гавҳарлари тўла денгиз сифатида тасаввур этар экан, унинг таъби камолга эътиборини қаратади. Унинг назарида ҳам «шариф хайл ва азиз қавм» на аҳли дин, на аҳли жоҳ, на аҳли мулк, балки аҳли таъб — табиатида нафосат, назокат, фазолат; фикри ва сўзида балогат ва латофат асарлари акс этиб турган кишилардир.

Бобур девонини varaқлардан киши унинг ҳаёти давомида кўнгли севган аҳли таъбага интилганининг гувоҳи бўлади. Шоир машҳур «Ез фасли, ёр васли...» деб бошланадиган шеърда ҳаётининг энг фараҳли дамларида кўнгли камолот соҳиблари дарахсида бўлишни тиллаганини, дўстларининг таъби қамоли ва хоссаи ҳоли унга маълум бўлиши билан танишиши.

Хусн аҳлига зору мубтало кўз эрмиш,
Жоним билра кўнглимга бало кўз эрмиш.
Фаҳм айладим эмди, Бобуро, ишқ ичра
Кўзимни қаротқон қаро кўз эрмиш.

Қим бор анга илм толиби — илм керак.
Ўргангани илм толиби илм керак!
Мен толиби илму толиби илме йўқ,
Мен бормен илм толиби — илм керак.

Хар ерда гул бўлса — тикон бўлса, не тонг?!
Хар қандаки май дурдидан бўлса, не тонг?!
Шеъримда агар ҳазл, агар жид, кечурун,
Яхши борида агар ёмон бўлса, не тонг?!

Эй ел, бориб аҳбобқа номини дегил!
Хар ким мени билса бу пайимини дегил!
Мендин демагил гар унутулгон бўлсам,
Хар кимки, мени сўрса, саломимни дегил!

Шини истаганини, бу туйфайли кўнгли файзу футуҳ топажагини баён этади:

Дўстларинг сўхбатига на хул ўлай баҳси шеър,
То билинғи хар кишининг таъби билра ҳолиги.
Ёки:
Хатингиз кўруб кўнгулга ҳайрат бўлди,
Шеъринг эшитиб жонга мусаррат бўлди,
Бир неча маҳал тағофил эттинг, демагил,
Толей йўқ эдики, мунча гафлат бўлди.

«Шариф хайл» сўхбатига бўлган шоирни зоҳирий мафтункор кўзу қошу, хатту хол қаноатлантирмайди. У гўзал мажозий хусдан ундан-да гўзал илоҳий маъно қидиради. Икки моддий борлик — вужуд ҳам, рух ҳам фазлу камолда бир-бирини тўлдирмоғи лозим. Вужуд малохати қаду, юзу, қошу, кўзу, хатту, холу, зулфу, лаби лаълу ва бошқа яратилмишларда кўринса, рух латофати кўзу сўзда, амалу хунарда намойён бўлади. Бобур чинакам рух латофатига ошиқ:

Кўрдун доғи кўзунга гиррифтор эттинг,
Сўрдун, доғи сўзунга гиррифтор эттинг,
Бу таъбу камолни билра ўз бошинг учун,
Боштинг мени ўзувита гиррифтор эттинг.

Давоми учинчи саҳифада.

Абдулла ОРИПОВ, Ўзбекистон Қаҳрамони, Халқ шоири

НАВОИЙ НИДОСИ

Кишилик жамияти ўз тараққиёти йўлида бетиҳтов қадам босиб келаётир. Бундан минг йиллар бурун шакланган айрим кўнликлар бугун одат ва анъаналарга айлиниб улгурди. XXI асримизда эса ўта нозик технологияларнинг даври бошланди. Буларнинг ҳаммаси беҳад таҳсинга сазовор юксалишлардир. Аммо сир эмас, тараққиёт кўпинча илм аҳли, заковат соҳиблари туйфайлигина юз беради. Демак, илм-фанга, маънавиятга, умуман инсон қамолотига эътибор кўрсатиш ҳар қандай жамиятнинг олий белгиси бўлиб қолаверади. Ҳаётда баъзан бунинг тамоман акси бўлиши ҳам мумкин. Жумладан, ҳозир ер юзидаги айрим мамлакатларда энг кучли математикларнинг аксарияти ота юртларини тарк этган ёш олимлар экан. Бундай ҳолатларнинг сабаби уларнинг ўз Ватанларида қадрлари йўқлигидадир. Шукурким, овоз ди-рёмизда истеъдодларга таважжўх муносиб даражада давом этаётир. Давлатимиз раҳбари «Жамиятнинг ҳақиқий бойлиги, бу — инсон, инсон авлодидир... Инсон зотиға муносиб гўзал авди барпо этиш, аввало, шу жамият аъзолари бўлган қомил одамларга, баркамол авлодга белкидир», деб алоҳида таъкидланганлиги бежиз эмас.

Навоий бобомиз меросидан баҳрамандлик ҳар доим қомилликка интилишнинг улуг намунаси бўлиб келган. Табаркур ҳазратга эҳтиром юртимиздагина эмас, балки жаҳон миқёсида ҳам муттақил давом этаётир. Биргина ўзимиз ҳақимизда сўз юритсак, ўтган йилларимиз ҳам буюк шоир асарларининг наҳри йили бўлди, десак арайди. Наҳриётларимизда шоирнинг ўн жиллик асарлар мажмуаси, «Хазойин ул-маъоний» девонлар туркуми босмадан чиқди. Бу улуг туфайда саъй-ҳаракат кўрсатган ноширлар, тадқиқотчилар, манбашунослар, таъдильчиларга, албатта, миннатдорлик билдираимиз.

Шу ўринда ифтихор билан айтадиган яна бир гапимиз шулки, пойтахтимиз марказида биз кўп йиллардан буён орзу қилиб келаётган Алишер Навоий номидаги муҳташам, беназир кутубхона биноси қад кўтарди. Бу маърифат маркази наинки ўз маънавий бисоти, балки

таровати билан ҳам неча-неча авлодларни тарбия қилгай, уларга туганмас завқ-шавқ, ғурур бағишлагай! Ахир, бу ишларнинг барчаси қомил инсонни тарбиялаш йўлидаги саъй-ҳаракатлар эмасми?

Китоб улуг мактаб. Лекин Навоий, Данте ёхуд Гётенни бир қарра ўқиб чиққан заҳотиёқ одам қомил бўлиб қолавермайди. Қомилликка иштиёқ авваламбор инсоннинг қонида, шуурида, онгида, қаноатига, тарбиясида ва, ниҳоят, тинимсиз меҳнатига барг ёзади. Афсуски, бу жараёнлар вақт оқимига нисбатан анча секин кечади. Бир замонлар Навоий бобомиз куюниб қораланган нафс, худбинлик, руҳий қашшоқлик каби иллатлар ҳанузгача яшаб турибди-ку. Кузатсак, бу борада ўтган-кетган барча буюк ижодкорларнинг армонлари бир хил бўлиб чиқади. Улар дунёвий иллатларга қарши беомон ўт очганлар. Худди шундоқ эзгу ниётлар диний эътиқодимизнинг ҳам асл ўзагини ташкил этади. Бунга «Ҳадиси шариф»дан қўллаб мисоллар келтириш мумкин.

Буларнинг барчаси инсон қамолоти учун курашнинг маҳобатли жанггоҳларидир. Курашда эзгуликнинг дасти қанчалик баянда бўлмасин, унинг барборида ёвузлик ҳам болалаб, ўзидан ўзи қўлайиб бормоқда.

Утган мутафаккирлар қомилликни авваламбор фидойиликда қўрдилар. Шам ёниб турмайди, лекин ўзидан ёруғлик таратиб адо бўлади, дедилар. Алишер Навоий ижодий мероси қомилликка давлат этувчи муҳташам чароғ эканлиги айна ҳақиқатдир. Ҳазрат ўз гоёларини етказишга шу қадар теъзорлик билан бел боғлайдиларки, ҳатто уларни таш-хелларга ураб ўтирмай баралла хитобга айлантирадилар. Мисоллар келтирайлик:

Одамий эрсанг демагил одам,
Оники йўқ халқ ганимдин гами.

ёхуд муаллиф ўз қаҳрамони Фарҳод тили-дан гапирдилар:

Хуварни асрабон неттумдир охир,
Олиб туфроққа му кеттумдир охир.

Хўш, қомилликдан мақсад нима ўзи? У худдин бир ҳаракатми ёки авлиёликка даъвогарликми? Шу ўринда бир иштибоҳ бор, яъни қомиллик айрим бир инсоннинг етук-ликка эришмоғи ёки бошқаларга ҳам ундан наф етмоғи?! Ҳамма гап шунда. Ахир, шам ёниб тугаётиб, атрофидаги зулматни ёрита олди-ки! Буюк мутафаккиримизнинг ҳар бир сатрида беаҳад орзу-армонлар уфуриб турибди. Шоир назарида озоқлик, тафаккур эркинлиги қолган барча имтиёзлардан беҳад баянда, беҳад азиздир. Ҳаммамизга ёд бўлиб кетган сатрларни яна такрорлаймиз:

Гурбатда гариб шодмон бўлмас эмни,
Эл анга шафиқ меҳрибон бўлмас эмни.
Олтин қафас ичра гар қизил гул бутса
Булбулга тикандек ошён бўлмас эмни.

Ушбу жасоратли мисраларни битган муаззам шоиримиз беқиёс ижоди билан бирга ижтимоий фойлияти билан ҳам тарихин фидойиликнинг, саховатнинг ибратли тимсоли бўлиб қолди. Бу авлиё инсон юзлаб шогирдларга беминнат мураббийлик қилди, эл-юртта меҳрибонлик кўргазди, ўнлаб мадрасаю шифоналар, кўприк ва рабоблар бунёд этди, ариқлар очтирди. Ҳатто Алишер-бекнинг ўзлари муҳандис-ирригаторларга бош-қош бўлишлари ҳақидаги ҳикоятлар тилдан-тилга кўчиб келаётир. Қадим Хуросону Мовароуннаҳр худудларида кўпгина иншоотлар вазири қабир фатвоси билан бунёд этилганини ханузгача эслашди. Демак, ўша замонлардаёқ ўз идеалдан келиб чиққан ҳолда ҳазрат Навоий ушбу иқдорбахш, давваткор байтларни бежиз ёзмаганлар. Мана аштинг:

Юз жафо қилса манго бир қатла фарёд айламон,
Элга қилса бир жафо юз қатла фарёд айларам.

XV аср қаъридан туриб айтилган бу сатрларда Навоий нидолари бус-бунунча нақш этилган. Шоирнинг улуг эътиқоди, эзгу орзу-армонлари, қутлуг ниётлари ҳамма замонлар учун ҳам эҳтиёж бўлиб қолмоқда. Инчунун, бу олижаноб гоёлар у зотнинг набиралари бўлиши бизларнинг, яъники мустақил Ватан фарзандларининг эзгу мақсадларига гоётада муштаракдир.

Улуг бобомиздан биз қомилликни ўргандик ва тоабад ўрганаверамиз. Навоийнинг идеали — бизнинг идеалимиздир!

МАЪРИФИЙ АНЖУМАН

Мирзо Улугбек номидаги Ўзбекистон Миллий университетига Ёзувчилар уюшмаси билан ҳамкорликда атоқли навоийшунос олимлар, таъдильчилар ва адиблар, санъаткорлар иштирокида ўтказилган илмий-маърифий анжуман йиғилганларда катта таассурот қолдирди.

— Университет ўзбек филологияси факультети олимлари навоийшунослик ривожига муносиб ҳисса қўшиш баробарида улуг мутафаккир асарларини замон талаблари даражасида ўқитиш ишида ҳам фаоллик кўрсатмоқда, — деди факультет декани, профессор Н.А.Жабборов. — Бу

борада етакчи навоийшунослар билан изчил ҳамкорлик ўрнатилган. Анжуманда академик Азизхон Каюмов ва доцент Омонулла Мадаев улуг шоир шеърининг кам ўрганилган жиҳатлари, бугунги маънавий юксалиш жараёнида туганган ўрни хусусида маъруза қилдилар. Таниқли шоирлар — Ёзувчилар уюшмаси раисининг биринчи ўринбосари Сирожиддин Саййид, «Ўзбекистон адабиёти ва санъати» газетаси бош муҳаррири Саъдулла Ҳакимнинг буюк мутафаккир ғазаллариға боғланган муҳаммаслар ва бағишлов шеърлари бар-

чада қизиқиш уйғотди. Кинорежиссёр Темурмалик Юнусов ҳазрат Навоийга бағишланган фильмлар, бу борада баҳарлиши зарур бўлган ишлар хусусида сўзлаб, «Хамса» радиофильмида байтлар ўқиди. Халқ хофиз Маҳмуджон Тожибоев, «Нихол» мукофоти совриндори Гулзода Худойназарова ва бошқа санъаткорларнинг Алишер Навоий ғазаллари асосида ижролари анжуманга файз бағишлади. Талабалар ўқиган ғазаллар уларнинг умумтоз шеърини сирларини, аруз назариясини пухта эгалаганини кўрсатибгина қолмай, бугунги авлоднинг улуг Навоий назимий меросига эҳтиромини ҳам намойён этди.

Кўргазма залларида

Буюк мутафаккир Алишер Навоий форсий тилдаги асарларида «Фоний» — «Уткинчи» тахаллусини қўллаган бўлса-да, унинг асарлари «Бақо гули», яъни «абадиёт гули» янглиғ боқийдир. Бу боқийлик тасвирий санъат асарларида ҳам ўз ифодасини топпа.

Тошкентдаги Фотосуратлар уйида Алишер Навоий таваллудининг 571 йиллиги муносабати билан кўргазма ва адабий учрашув ўтказилди. Кўргазмада буюк мутафаккир ҳаёти ва ижодига бағишланган рангтаъсир, бадиий фотография, ҳайкалтарошлик, миниатюра ҳамда театр декорацияси эскизлари йўналишларида олтимыш яқин асар намойиш этилди. Йиғилганлар «Саъян сайёр» туркуми асарлари таркибига «Оқ қасрда», «Гулхан қасрда», «Сарик қасрда», шунингдек, «Қуш тили» туркумига кирувчи «Тўти», «Бургут» эскизлари билан танишиши.

Экспозицияда шоирнинг болалиги, Самарқандда таҳсил олган йиллари, «Хамса»нинг ёзилиши, таниқли кишилар билан сўхбатлари ва умрининг сўнги йиллари оид тасвирий асарлар шоир таржимани ҳолини яқин акс этириб турибди. «Алишернинг болалиги», «Навоий Самарқандда», «Навоий ва Хусайн Бойқулдиннинг 571 йиллиги муносабати билан кўргазма ва адабий учрашув ўтказилди. Кўргазмада буюк мутафаккир ҳаёти ва ижодига бағишланган рангтаъсир, бадиий фотография, ҳайкалтарошлик, миниатюра ҳамда театр декорацияси эскизлари йўналишларида олтимыш яқин асар намойиш этилди. Йиғилганлар «Саъян сайёр» туркуми асарлари таркибига «Оқ қасрда», «Гулхан қасрда», «Сарик қасрда», шунингдек, «Қуш тили» туркумига кирувчи «Тўти», «Бургут» эскизлари билан танишиши.

БАҚО ГУЛИ

«Навоий ва Низомий», «Навоий ва Бобур», «Умр якуни» каби асарлар кетма-кет жойлаштирилган бўлиб, умумий уйғунлик касб этган. Кўргазмада намойиш этилаётган бетакдор асарлар академиклар С.Абдуллаев, Б.Бобоев, А.Раҳматуллаев, таниқли расомлар Ч.Аҳмадов, Қ.Барбаров, Т.Саъдуллаев, А.Маматов, ҳайкалтарошлар А.Малыхов, Т.Тожиқовлар мўйқаламга мансуб бўлиб, унда шоирнинг ўзинга хос портретлари, ҳайкаллари ҳамда асарлариға иллюстрациялар ишланган.

СЎЗ МУЛКИНИНГ СУЛТОНИ

8 феврал кuni УЗР ФА Алишер Навоий номидаги Тил ва адабиёт институтида миллий таълим ва адабиёт институтида миллий таълим ва адабиёт институтида...

Илмий-назарий анжуманда таниқли навийшунос олимлар С.Фаниева, И.Ҳаққул, Х.Қудратуллоев, Н.Жумақўжа, С.Мели, адабиётшунос ва тадқиқотчилар К.Муллаҳўжаева, Б.Юсупов, А.Эркинов, Б.Ражабов, М.Абдуллаев, О.Давлатов, А.Зиёнобова ва Н.Холбекова улуғ шoir ижодий меросининг ҳақон маданияти тарихидаги юксак макъаи, дostonларидagi тарихий мотивлар талқини, газалларини таҳлил этиш принциплари ва навоийшунослигининг бошқа бир неча долзарб мавзуларида маърузалар қилишди. Ўзбекистон халқ шoirи Маҳмуд Тоир даҳо шoirимизга бағишлаган шеърини ўқиб берди.

УЛУҒ МАЪВО

Алишер Навоий номидаги Ўзбекистон Миллий кутубхонасида 2011 йили Гафур Гулом номидаги нашриётда чоп этилган улуғ шoir Алишер Навоийнинг ўн жилдик тўла муҳаммал асарлар тўплами тақдими бўлиб ўтди. Шoir ва ёзувчилар, адабиётшунос олимлар ҳамда китоб нашрига маъсул ноширлар иштирок этган тақдими Ўзбекистон Қаҳрамони, Халқ шoirи Абдулла Орипов оғайби, шундай деди :

ТақдимоТ

— Беш юз етмиш бир йил деган сўз бу жуда катта вақт манзилдир, бунча вақтда тоғлар чўкади, тошлар емирлади, дарблар узанини ўзгартиради, аммо бизнинг улуғ аждоғимиз Ҳазрат Навоий ва унинг асарлари вақт ва сарҳад билмас улуғ маъво каби тобора янгилади бераверади. Унга бўлган эҳтиб эса ҳамма даврларда ҳам ортса, ортади-ки қамаймайди. Бугун бу шеърят пирининг тўла асарлар тўпламининг нашр этилиши бизнинг замонамизнинг, ватанимиз маънавий осмонининг адабиётга, келажакка бўлган эътиборининг белгисидир.

Дарҳақиқат, Навоий асарларининг ушбу наشري чин маънода адабиётимиз учун қувончли ҳодиса, эзгу воқеадир. Таъдбирда навоийшунос олим Сайфиддин Рафиддинов ва адабиётшунос Нурбой Жабборов ўн жилдикнинг аввалги нашрлардан кўра фазл жихатлари, қўлбўлма билан қўбўлашадиган ишлар ҳамда йўл қўйилган айрим жузъий камчиликлар ҳусусида тўхталиб ўтишди. Таъдир сўнигда шoir Ахтамкул Карим ҳазрат Навоийга бағишлаган газалини ўқиб берди.

— Отахов, натинос, бир-икки кун китоб ўқий туриб, кўнглимга эсин бор, ахир... Унда кўра навал дорларини ичоватинг, мадам бўлади. — Дори-дармон бериб ухлатман бу чоғи деб ўйлансан-да, ҳайда, бу кўнглига тўрдоқ тўсагина китоб ўқийдиган тўхтади, қизим. Бир кун дейсанми, ярим соатин айт, ўқимасан ўлаб доғаман...

Аваллига бу, ўзининг соғлигиндан ҳам китобни афзал деб билган чолинг гап-сўзларини эшитиб ҳайрон бўлдим. Балки мақтангиси келгандир деб ўйладим. Лекин у пешиндан сўнг хонамизга келган бўлса, то шом тушгунча муқоваси сал қалинроқ китобдан бош кўтармади. Ниҳоят, ўрнидан туриб, кўзойнагини четга қўйди-да, «Қани, энди танишайлик, менинг исимим Бобоҷон, фамилиям Бобошев, Сирдарё шаҳридан келганман», деб қўлини узатди ва изоҳ берди: «Уэр, ҳалиги қизим жавраганича бор, эрталабдан бери дўхтир айтган дори-ларни ичмовдим. Кеча Тошкентга кирганимиз заҳоти ўғлимга тўғри китоб дўконига олиб боришимни айтсам, уям вақтинчи қизгандими, «Ота, аввал сизга ҳаққини айтмайман, кейин ўзим етказаман», деди. Қўнмадим. «Ўйлама, отанинг болага кун қоладиган замон эмас ҳозир, худого шукр, нафақа пулим ёнимда» десам ҳам ўзи беш-олтита китоб олиб берди».

— У маҳаллари Туркистоннинг Қароқ деган қишлоғида яшардиқ, — дейди Бобоҷон ака. — 8-9-синфларда ўқирдим. Эрталаб турганим заҳоти сурувга қўй қўшгани олгансам, қўлтигимда албатта бирорта китоб бўларди. Қўйлар ортидан кўзимни китобдан узмай яйловгача кетавардим. Ана ўшанда бадийий адабиётга меҳр уйғонган эканми, ҳалигача мутлоасиз яшолмайман.

60-йиллар эди. Самарқандга — физкультура техникумига ўқишга кириш учун бордим. Хужжат топшириб келаятсам, Регистонда ҳамқишлоғим, бўлам (холовачча) Одил Ёқубовни кўриб қолдим. У киши ўшанда «Литературная газета»да муҳбир эди. Бошимдан оёғимгача раэм солди-да, «Ха, шайтон, нималар қилиб юрибсан бу ёқда?» деб сўради. Жавобимни эшитиб, «Сен бола қизиқ экансан-ку, физкультурагайм ўқиш керак эканми?» деб ҳазиллашиб қулиб қўйди. Кейин анча вақтгача гурунглашдик.

Аниқ эсимда, ўшанда Одил ака маҳзун оҳангда қизиқ бир гапни айтган эди. «Бобош, қанийди, Гўри Амирга рухсат беришса, бир кун шу ерда, бир кун Улуғбек расадхонасида тунаб қолсан». Энди билсам, шу маҳаллари раҳматли Одил ака машҳур «Улуғбек хазинаси» романи учун манбалар йиғиб юрган экан...

Бобоҷон ака хотирлаётган воқеалар сал кам ярим аср аввал содир бўлган. У кунлардан бу кунларга етиб келгунча бошимдан кечган ҳодисотларнинг ўзи бир китобга сифмаслигини изохлар экан, отахон мустақиллик йилларида юртимизда маънавий ботида амалга оширилган тарихий ўзгаришлар, айниқса, вилоят ва туманларда олиб борилаётган бунёдкорликлар ҳусусида ҳам тўлқинлашиб сўзлади:

— Бир куни Хоразмдан Самарқандда бирга ўқиган Эркин Матмусов деган кўрам излаб-сувроқлаб топиб келиб қолди, денг. Тасаввур қилинг, камда 45 йилдан бери қўришмаганмиз. Шу дўстим

қизиқ гапни айтди: «Бобоҷон, ошна, ишонсанми, мен бугун эрталаб йўлга чиқиб кетдим. Шу орада Гулистонга тушиб сени суриштириб, сирдарёликлардан уйма-уй кириб сўраб чикдим. Қанча вақт кетди. Лекин, эслайсанми, бир замонлар Туркистондан Хоразмга бораман десак, икки-уч кун йўл юрардиқ. Йўл азоби — гўр азоби эди. Хозир қара, йўллар текис, истаган манзилгача элтиб қўйишга енгил машина, автобус дейсанми, тез-юрар поезд дейсанми, ҳаммаси тайёр. Буям майли, Самарқандга қачон боровдинг, бир-икки йил бўлди, дейсанми, хозир адашиб кетасан, жўра. Авваллари қишлоғимизга бирор меҳмонни таклиф қилишга уялардиқ, энди Урганч қишлоғи бир кўриб кел. Яна қизиқ айтмайми сенга, хозир биз тарафларда эски машина минган одамни кўрганлар ушундан кулади», деди...

Шу баҳонада менинг ҳам бир мақтангим келди-ю, лекин... Чўнки у 60-йилларда кўрган, билган Бобоҷон энди бутунлай бошқа бир одамга айланганини, яъни бир этак фарзандлару саногидан адашиб кетадиган неварачевараларнинг бахтли, дуоғўй бобоси, қолаверса, ўнлаб сирдарёлик номдор спортчиларнинг устози (Бобоҷон ака 35 йил мактаб ва коллеж ўқувчиларига жисмоний тарбия сирларини ўргатган. 1995 йилдан бери нафақада — Н. Ж.) эканлигини айтгим келмади...

Дарвоқе, бу ҳазилхак, дарёдил Бобоҷон ака билан соатлаб гаплашганим ҳам зерикмайси. Ва энг қизиғи, адабиёт, маънавий ҳақидаги қарашлари бошқалардан кескин фарқ қилади, ҳатто сизни хайратга солгулик фикрларини эшитсангиз, бу одамнинг ўшундай ҳаёти қандай мўҳит билан боғлиқ холда кечган экан, деган савол ҳам беҳитиёр кўнглингиздан ўтади.

— Биласанми, менинг жайдари фалсафам шўки, бу дунёда Адабиёт деган улкан бир боғни Оллоҳ инсонларнинг кўнглига яратиб қўйган. Бу ажиб маъвога ақлини таний бошлаган одам боласи борки, беҳитиёр талпинида, ўзича ҳеч кимга кўрсатмай нима-ниҳайирди қоралаб юради. Охири оқибат бу йўлни қисмат деб билганларина шу боғда ўз дарактини экиб кетади. Тасодифан кириб қолганлар эса ҳам ўзини, ҳам бизларни алдаб юради. Менинг назаримда Ҳазрат Навоийдан бошлаб Бобуру Машрабғача, Қодиридан тортиб Абдулла Қаҳқўру Шўқур Холмирза, Абдулла Ориф ва яна мен номини билган-билмаган юзлаб аждоғий адиблар ўзбек адабиётининг чиндорлиги эмасми?

Тасаввур қилинг, сир бирор боққа кириб қолсангиз, ёнғоқ ёки жийда тағига бориб соғламайсиз-ку, гуллари қийос очилиб чор атрофга ифборлари таралаётган даракхатта бир зум теролиб, ҳайлга толасиз, ажиб бир тўғу тўясиз, ҳаёт, тирклик ҳақида жийдиқроқ ўйлаб қоласиз, тўғрим? Адабиёт ҳам шундай-да. Жуда китобий бўп кетдимми, гапларим?

Шу пайтгача раҳматли Озод Шарафиддиновнинг ўзбек адабиёти, публицистикаси, айниқса, адабий танқидчиликка, қўшган улкан хизматлари ҳақида кўп ашитган, ўқиган эдим. Лекин яқинда «Озод Шарафиддинов замонадош-

лари хотирасида» китобини ҳамда кечанига Ўткир Хошимовнинг «Инсоф» деган тўпламини ўқиб чиққач, бир оддий ҳақиқатни англадим, яъни, Озод домла инсонийлик, одамларга эзгулик улашши ботида ҳам бошқа зивилларга ўрнатқ бўлгулик савобли ишларни қилиб кўтган экан. Яна бир гапни айтмасам бўлмайди. Негадир кейинги йилларда танқидчилик сўсийиб кетгандай назаримда. Чўнки чиқайтган қалин-қалин китобларни кўриб одамнинг кўзи қувнайди. Бирок ана шу асарларни холисона таҳлил этадиган, сарагини саракка, пучагини пучакка ажратиб берадиган танқидчилар негадир жим. Фақат макташ билан овора. Матёқуб Қўшонов, Бегали Қосимов, Норбой Худойбергано,

бали тўй-ҳашам бериб, уйда боласига дарс қилиш учун дуруст шaroит яратмаган ёки қунора ичкилик ичиб, уйига бирорта китоб ёки газета кўтариб келмайди деган ота-оналар йўқ дейсизми? Ичкилик ёки гап-гаштакка истаганча пул топади, аммо умрида боласининг кундалигини вақарлаб кўрмайдиган ёки мактабдаги йиллигишга боришдан кўра зийфатта, чойхонага чопиди-ганлар кам дейсизми? Менинг қўлимдан ёзиш келмайди, ука, шўнча журналист, ёзувчилар бор, мана сизга мавзулар. Шулар ҳақида ҳам бонг уриш керак. Яна бир мулоҳазам бор, бу бевосита

Орамизаагу одамлар

лари, айтимларини йиғиб юрардинг, шуни топсанг-чи», дейди. Мен эса шу ўшимгача тўплаган минглаб номдор китобларимга — айримлар ўқиш учун олиб қайтариб бермаган, бировлар билса ҳазил, билмасча чин деб ўғирлаб кетганга ачинаман. Майли, ишқилиби, инсофли одамлар олган бўлса-ку яхши, болаларига насиб қилади, ақинсча бирорта пулга ружу қўйган дўкончи ё носоғуру ўмарган бўлса, урди худо, дейман. Мен фарзандларимга ҳам, невараларимга ҳам шу Ватанга, халқга ҳамиша содиқ бўлмоқ, халоп яшав, халоп кизмат қилмоқ энг шарафли бурч эканини таъкидлашдан чарчамайман. Яратган минг шукр, ўзим бир умр севган спорт соҳасида эришолмаган марраларга шоғирдларим етди. Кўчада кўриб қолишса, устоз, сизга раҳмат, дейишса бошим осмонга етди. Қаранг, бугун ўзбекистонлик спортчиларимиз номи, қўлга киритган галабалари дунё миёқсида эътироф этилпти. Бундан фахрланмай бўладими? * * *

БОБОҶОН БОБОНИНГ БОҒИ

яна китобларга тегишли. Шу десангиз, Саид Аҳмад, Одил Ёқубов, Шўқрат, Пиримкул Қодиров, Тўлғабеган Қайбергано, Ўткир Хошимов, Шўқур Холмирзаев, Тоғай Мурод, Мурод Муҳаммад Дўст, Хайридин Султонов, Тоҳир Малик, Саъдулла Сиеёв ва бошқа ўнлаб ёзувчиларнинг, Абдулла Орипов, Эркин Воҳидов, Халима Худойбердиева, Муҳаммад Юсуф сингари шоирларнинг асарларини чин дилдан берилиб ўқиганман, айтмоқчиманки, юрагимга синган. Лекин яна шундай бир тоифа китоблар ҳам борки, уларни баъзан лугатсиз ўқиш мушкул. Шундай сўзлар ишлатилган, ўқиб тушуниш у ёқда турсин, ҳатто изохини ҳам тополмайси. Маъносини изласангиз, ҳаёл бўлинадди, воқеалардан узиласиз. Менинг оддий ўқувчи сифатидаги қарашларим шўки, ҳар қандай ёзувчи, шоир биринчи навбатда ўз халқининг тилидан оқилона фойдалансин. Айниқса, албатта шевавичлик бошқа нарса, халқона, сиз билан мен гаплашиб ўтирган гап-сўзларини ишлатсин. Ана шундангина одамлар кўпроқ ўқийди, яхши кўради.

Тўғри, хозир замон ўзгарди, техника асри. Мен компьютер деган нарсани тушунайман. Лекин олти яшар неварам «сотка» деган телефон бор-ку, шуни ичига кириб чиқади. Ёки мактабда ўқётган неварам интернет орқали болалик хотираларим қилиб кетган олис Қароқ қишлоғидаги қариндошларимиз билан гаплашиб ўтиради. Қандини урсин, бугунги болалар дейман. Шуларнинг замони келди. Лекин бу танганинг бир томони, иним, бошқа томони айтимайми сизга, ёшлар айтасиз, ҳатто, айрим зивиллар ҳам китоб ўқимай қўйди. Нега, сабаби нима? Ёки яхши китоблар, асарлар йўқми? Бор, бўлганда ҳам беҳисоб. Танлаб ўқиса бўлади. Бунинг учун кўнг керак, ҳафсала керак. Энг мўҳими, биз ота-оналар, бобо-бувилар фарзандларимизга инбат бўлишимиз керак.

Кўни-кўншилар, қариндош-уруғ, таниш-билишларининг оиласини кузатаман: хозир халол, тўғри ишлаган одам борки, хор бўлмайди. Лекин элга дабда-

«У-ф, нима, сиз бу ёққа китоб ўқигани келгансизми, ота? Уқолларингиз ҳам қолди кетди, қоринг-чи...» Бобоҷон ака навбатчи ҳамширанинг ортидан қулимсираб эргашаркан, «Ўйда неваралар тинчлик бермасди, бу ёқда эса дўхтир қизлар, энди қизиқ хойига келувдим-а, аттанг, аввал ўқимган эканман Назар Эшонкул деганини, «Уруш одамларини» боллабди-ку!» деганча чиқиб кетди. Ярим кунча муложалар толиқтирдди, шекилли, отахоннинг очилиб гурунглашига холи бўлдим. Эртаси кун саҳармардонда у киши ушбу сатрларни пичирлаб ўқирди:

Хабаринг борми, бу сўғим — қафас. Жоним бир кўш, унинг ломидир нафас. Агар у қафасдан чиқса бир бора...

Қайта ушнга йўқдир ҳеч бир чора... Қаринчилик, ука, кечадан бери Хофиз Шерозийнинг ана шу сатрлари ёдимга

ДАРВОҚЕ: тан олий керак, ХХI аср — техник тарққийёт даври ва, истаийми-йўқми, замонавий янгиликларни фарзандларимиз биздан кўра тезроқ ўрганши ҳамда ўлаштиришга қодир. Интернет, телефон алоқаси, техник ўзгаришлар дейсизми, хуллас, кашф этилаётган ҳар қандай янги ускуна билан тиллаша олади. Албатта, бундан қувончи мумкин. Лекин... муаммонинг асосий илдижи бошқа ёқда. Яъни бу бевосита оила мўҳити билан боғлиқ жараёндир. Эслайлик, азалдан бизнинг ота-боболаримиз маърифат тарқатишда, илм ўргатишда бой тажрибага эга бўлиб келган. Шундай экан, ҳар бир ота-она, аввало, ўз хонадонда фарзандларига мутолава санъатини эгаллашда кўмак бериши, шу билан «ИНГ яқин дўст» деб таърифланадиган ЗИТОбга меҳр-муҳаббат уйғотиши керак. Балки интернет, компьютер, телефон деган техник матохлар дунёдан, тараққийддан ортада қолмаслигини ўзини ёрдам берар, бирок уларнинг бирортаси на руҳингизга куч-қувват, на қалбингизга малҳам бўла олади! Шу маънода сирдарёлик оддий муаллим Бобоҷон Бобошевнинг, муболағасиз айтиш мумкинки, адабиётпарварлиги, китобсеварлиги ҳам ватанпарварлиқдир! * * * Яъни кеча Бобоҷон ака қўнғироқ қилиб, Алишер Навоий ва Бобур ҳазратларининг таваллуд қўнлари арафасида шоғирдлари ва неваралари билан пойтахтимизнинг энг ёзил жойлари, ҳусусан, яқиндагина бунёд этилган Маърифат марказини зийрат этмоқни кўнглига тугиб қўяганини айтди.

Норқобил ЖАЛИЛ, Ёзувчилар уюмчаси аъзоси

“МАРКАЗИЙ ВА ИЧКИ ОСИЁ ДИАЛОГИ”

Америка Қўшма Штатларида чиқадиган “Марказий ва ички Осие диалог” журнали ўз саҳифаларида Марказий ва ички Осиега тегишли маданий ҳодисаларни фаол ёритиб боради. Журналнинг “Минтақавий ойнома”, “Таниқли сиймолар”, “Таржималар тўплами”, “Янги эълон қилинган асарлар”, “Еднома” каби руҳлари бор. Журнал 2011 йилги биринчи сониди икки саҳифани Ўзбекистон халқ ёзувчиси, Давлат мукофоти лауреати Муҳаммад Али ижодига бағишлаган. “Таниқли сиймолар” руқнида берилган мақолада ёзилишича, Фитрат, Чўлпон, Ойбек сингари адиблар аънаналарини давом эттириб келаятган Муҳаммад Али ҳам шоирликдан носирликка ўтган ижод-

Хорижий нашрларда

кордир. Шунингдек, мақолада унинг “Гумбаздаги нур” достони, “Божий дунё” шеърый романи, “Сарбадорлар” тарихий асари ва “Улуғ салтанат” трилогияси ҳақида маълумотлар берилган. “Абадий соғинчлар” роман-хроникаси ўқувчиларга таништирилган. Журналнинг “Таржималар тўплами” руқнида эса шoirнинг “Чинор” шеърый аслиятда инглизча таржимаси билан ёнма-ён эълон этилган. Бу ўзбек тилини биладиган ва ўрганаётган америкаликлар учун ҳам яхши туҳфа, дейиш мумкин. Шеърый ўзбекчадан инглиз тилига америкалик таржимон ва оlima Илза Сират тарафидан қилган. Шунингдек, журналда шoirнинг ва “Абадий соғинчлар” китобининг суратлари берилган.

Қулочқач газетдондан мактуб

симларига тегиб ўз йўналишини ўзгаришга ва базмини томоша қилиб ўтирган бир йигитнинг юзига теккан. Тез ёрдам кўрсатилиб йигитни асраб қолишди. Шу каби

Бизнинг ўқувчилик давримиз ўтган аср саксонинчи йилларида тўғри келган. Ўшанда муаллимимизнинг «Катта бўлсанг ким бўлмоқчисан?» деган саволига беш-олтитагина касбини айтиб жавоб берадик. Қизларнинг асарияти ўқитувчи, ўғил болалар шофёр, юрист, милиционер... Бир синфдошимиз учувчи бўламан, деганда, ҳамма унинг устидан қулгани ҳали ёдимда. Хозир ўйласам, бирортамиз ҳам орзуларимизга эришмабмиз.

Мустақиллик фарзандларининг онгу тафаккури эса бошқача. Бу устозларининг, «Катта бўлсанг ким бўлмоқчисан?» деган саволига берган жавобларидан ҳам яққол сезилади. Ўғлим, сен таълим олаётган Сирғали туманидаги 300-мактаб 2-«Д» синфининг 27 ўқувчиси йигирмага яқин касбини танлагансизлар. Нигина ўқитувчи бўламан, депти. Лайло тарбиячи, Рўхсора ва Зебинисо эса — бошланғич синф ўқитувчиси...

Албатта, бугун юртимизда ўқитувчининг моддий аҳоли яхшилиги, эл орасида шу касб эгаларининг обрўси ошиб бораётганлиги ҳам бунга таъсир кўрсатаётгани аниқ.

Менинг ўқувчилик пайтларим октябр ойининг биринчи яқшанбаси — ўқитувчилар кунини, дейиларди. Кўпинча муаллиму мураббийлар бу кунни ўқувчилари билан пахта даласида кутиб олишарди... Мантисизликни қара — ўзи байрам бўлса-ю аниқ бир белгиланган санаси бўлмасми?

Мустақиллик йиллари бу борада ҳам адолат тикланди. Ўзбекистон Республикасининг «Ўқитувчи ва мураббийлар кунини» белгилаш тўғрисида» Қонуни қабул қилинди. Унга кўра, 1 октябр — ўқитувчи ва мураббийлар кунини, умумхалқ байрами — дам олиш кунини деб эълон қилинди.

Саккизинчи синфда ҳафтада бир кун қишлоғимиздан ўн километр узоқликдаги Оксойга — мактабларга ўқув-ишлаб чиқариш комбинатига борадик. Ажабланили томони, ўзи сенда бунга қизиқиб борми, деб ҳеч кимдан сўрамай, ўғил-қизлар ёппасига тракторчиликка ўқитиларди. Аслида бизга дарс берадиган ўқитувчимиз ҳам трактор ҳайдашни билмасди. Хуллас, қўнчилик қатори механизаторлик гувоҳномасини олганман. Аммо бирор марта ҳам тракторни

бошқарганим йўқ. Бугун касб-хунар коллежларда таълим олаётган ёшлар 1500дан ортиқ мутахассислик орасидан ўзи қизиққан, иктидори ва салоҳиятига мос келадиган йўналишни танлаб, тўқсиз бир хунар эгаси бўлаётганлигининг ўзи кечаги ва бугунги куннинг энг холис қиёсис эмасми?

Ўқитувчилик ҳақида гап кетганда кимё дарида бир тажриба ўтказганимиз эсимга туша-

даги 42-халқаро олимпиада бўлиб ўтди. Дунёнинг энг билимдор ўқувчилари иштирок этган бу танловда ўзбек ўқувчилари энг юқори натижага эришиб, умумжамоа ҳисобида биринчи ўринни эгаллади.

1995 — 2011 йилларда кимё, биология, физика, математика, информатика ва хорижий тил фанларидан ўқувчиларимиз халқаро пан олимпиадаларида икки юз эллика яқин олтин, кумуш ва бронза медалларни қўлга ки-

рипти. Синфдошларингдан Абдувоҳид Доришунос, Саида кардиолог, Жаҳонгир стоматолог, Мадина ва Феруза шифокор, Самандар, Азизбек, Иброҳим ҳарбий, Асилбек автоназоратчи, Жаҳоҳир милиция ходими, Мавлонбек ҳисобчи, Шарифа

ди (бошқа дарсларда умуман амалий машғулот ўтганми, бунга шaroит ҳам йўқ эди) — қандининг кўмирга айлиши реакцияси. Муаллимимиз биздан юқори синфларга ҳам, қуйи синфларга ҳам фақатгина шу реакцияни кўрсатиб берган экан... (Бу осон-да — қанд ва

ритди. Синфдошларингдан Абдувоҳид Доришунос, Саида кардиолог, Жаҳонгир стоматолог, Мадина ва Феруза шифокор, Самандар, Азизбек, Иброҳим ҳарбий, Асилбек автоназоратчи, Жаҳоҳир милиция ходими, Мавлонбек ҳисобчи, Шарифа

бунга машқлар, машғулотлар бўларди — фақат кўча футболлари. Спорт залларини ҳам фақат телерадиога қўрадик. Мактабларда жисмоний тарбия дарсига қандайдир иккинчи ё учинчи даражали машғулот сифатида қараларди. Бугун эса замонавий спорт иншоотлари ва заллари болалар ихтиёрида. Мустақиллик йиллари ўқувчи ёшларимиз халқаро мусобақаларда қанчадан-қанча олтин, кумуш ва бронза медалларни қўлга киритди.

Мамлакатимизда 1991 йили спорт билан шуғулланувчи болалар икки юз мингга ҳам етмасди, 2011 йилга келиб уларнинг сони саккиз баробарга ортди. Бунинг натижасида ўқувчилар ўртасида вирусли инфекция, пневмония, бронхит ва скалиоз билан касалланиш кескин камайган. Сўнги беш йилда спорт билан шуғулланаётган ўсмирларнинг ўртача бўйи ва вазни ҳам ошган. Ўғлим, эътибор бердингми, биз шўнчаки ўқитувчи, тикувчи, врач ёки юрист бўламан, деган бўлсак, сенинг тенгдошларинг бошланғич синф ўқитувчиси, тарбиячи ёки логопед, либослар дизайнери, жукушунос, адвокат ёки судья, стоматолог, кардиолог, болалар шифокори бўламан, деб мактадин аниқ қўяйсизлар. Бу — Мустақиллик фарзандларининг онги, дунёқарши, савияси анча кўтарилганидан, илгарилар кетганидан дарак! Сизларга ҳавасим келади!

Хусан ҚАРВОНИ

Маҳалламизда тўйхона бор. Тўй мавсуми бошланса шовқин-сурондан маҳалладошларнинг оромини бузилади. Тўйга келган автомобиллар қалашиб, уялар атрофини тўсиб қўяди. Одатда, никоҳ базмлари сокин тараоналар билан бошланиб, шўх қўшқиларга улашиб кетади. Бир томондан қараганда ўйин-қулги, рақс, хурсандчилик яхши, албатта. Лекин ортиқча шовқин ҳаммага ҳам ёқавермайди. Айниқса, тўйда ўтирган ёши улуғ кишилар, онахонлар ва гўдакларга шовқин-суронли мусиқа ёмон таъсир қилади. Боз устига, мусиқа билан қоришган кўзни қамаштирувчи “нурлар рақси” ҳам кесксаларимизни беҳаловат қилади. Ахир, тўй фақат ёшлар учун ўтказилмайди-ку.

Бундан бир неча йил бурун бир тўйда мушакбозлик уюштирилганди. Уша пайтлар тўйларда мушакбозлик урф бўла бошлаганди. Тумонат одам йиғилган жойда отилган мушак электр

“ЛАЗЕР ШОУ” ЗАРУРМИ?

воқеалардан сўнг тўй, байрамларда мушакбозлик таққиланди. “Лазер шоу”лар эса хали-ҳамон авжида. Аслида безарар кўринган бу “шоу”лар соғлиққа зарар етказиши ҳеч кимга сир эмас. Хозирги тўйлар дискотекадан фарқ қилмай қолди. Тўй элга ош бериш, кўннинг дуосини олиш учун эмас, фақат ўйин-қулгию кўнглихушлик учун ўтказилаётгандек таассурот уйғотади. Тўғри,

“БАХТ УЙИ”

Алишер Навоий номидаги кино саройида “Бахт уйи” филмининг тақдими бўлиб ўтди. “Мустаҳкам оила йили”га бағишлаб “Илк филм” киностудиясида суратга олинган картина режиссёри ва сценарий муаллифи Акбар Бектурдиев. Филм мураккаб драма жанрида бўлиб, унда Малоҳат ва Лола исми опа-сингилар тимсолида бир оила тақдири ҳикоя қилинади. Асосий ролларни Лола Элтоева, Дилноза Кубаева, Адиз Ражабов, Мансур Абдуҳалиқов каби актёрлар ижро этган. Тақдимот маросими доирасида “Айтсам, ишонмайси...” (режиссёр Бехзод Салоҳитдинов) анимацион филми ҳамда “Жозоба” тўпламининг намойиши бўлиб ўтди.

ТақдимоТ

Лола Элтоева, Дилноза Кубаева, Адиз Ражабов, Мансур Абдуҳалиқов каби актёрлар ижро этган. Тақдимот маросими доирасида “Айтсам, ишонмайси...” (режиссёр Бехзод Салоҳитдинов) анимацион филми ҳамда “Жозоба” тўпламининг намойиши бўлиб ўтди.

Соҳиба МАМАДИЁРОВА, Жаҳон тиллари университети талабаси

ЙИГИТ ЕНГИЛМАЙДИ ЮРТИНИ СУЙСА

ҚУТЛИБЕКА

ҚЎШИҚДАН СЎНГ...

Қаро кўзум, келу мардумлуғ энди фан қилгил,
Кўзум қаросида мардум киби ватан қилгил.

Алишер НАВОЙИ

Кўшнинг даврада айлаиб юрган
Бенаро кулгилар, майда гашларни
Лаҳзада куйдириб ташлади.
Ҳамма юрагини сезапти таиҳо.
Гўё вуқудда
Бошқа ҳеч нарсани йўққа ухшайди.
Бир давра одамлар ўрнига
Бир давра юраклар қолгандай бўлди.
Узоқлаб кетганидан кўрқарлар энди,
Узоқлаб кетганидан кўрқарлар бирам
Бу дамнинг ҳаждон, ёниши.
Муҳаббат ухшаса шу кўшиқларга
Дунёда муҳаббатдан йироқ ҳисларнинг,
Йироқ туйғуларнинг ўлгани яхши!

ШОИР ДЎСТЛАРИМГА

Дарахлар болдини бахт деб биласан,
Ўзиндан баландроқ дўстларинг улар.
Сенин юрагинда кўпаяр қувонч
Дарахларнинг бағри кўпайган қунлар.
Келтириб қўйишса беҳум Мажиуни,
Боғлар гуллаганда, ойдан тун пайти
Ўйлайсан: тонгача у шоир бўлар,
Тафаккур, ҳайрати аслига қайтиб.
Кўшиқлар борлигини бахт деб биласан,
Ўзиндан суяроқроқ дўстларинг улар.
Тилинган келганда жонинг куш бўлиб,
Кўзларинг камаллаб рангига тўлар.
Ойлаб кун кўрмаган бемор ёнида
Ҳофизлар кўйласа ойдан тун пайти,
Ўйлайсан: тонгача кириб мадорга,
Кўёшга чиқар у «Омон ёр» айтиб.
Муҳаббат борлигини бахт деб биласан,
Ўзиндан қудратли дўстинг — муҳаббат,
У билан энг нафис ва энг қувчилсан,
Усиз кўнглинг бўм-бўш, ғариб бир хилқат.
Бир лаҳза, бир кунда тасодиф бўлиб,
Барча ишқ дардига бўлса ғирифтор,
Ўйлайсан: кичрайиб қоларди ғамлар,
Осонлашар эди яшамок, минг бор...
Ўзинг ҳам бир нарча бахтсан, билмайсан!

ҚИЗИМГА

Ўйчангина қизим, бўйчангина қизим,
Хусайни бармоқлари чечангина қизим,
Тилаб-тилаб олган — тилво қўшимсан,
Чўғ устида унган найқаминимсан.
Бир ҳақ истагида гоҳ доғланаман,
Жонимга ўт тушар, қурғоқланаман.
Чақмоқ қарашингда баҳорий қудрат,
Термулсам, тўламан, ирмоқланаман.
Қувонч қоямдаги турур байроғим,
Тилдо сандимда олмас балдоғим,
Не тимсоллар тонсам, ундан баландсан,
Чироғим, чақмоғим, гулим, япроғим,
Энди муножотим сенга ишондим,
Шаҳду шижоатим сенга ишондим,
Умидим бир бошим умиди эмас,
Орзум ижобатини сенга ишондим.
Бутун бўл, ушата олмасин ҳеч ким,
Кучли бўл, тош ота олмасин ҳеч ким.
Озод инсон деган зўр мансабга ет
Ва ундан бўшата олмасин ҳеч ким!

МЕН ФУТБОЛЧИ БЎЛАМАН

Нажотнинг истаги

Қўлингга қарайман: тол чивигадай,
Узун оёқларинг қўлинг шериги.
Йўқ десам, кўзингдан гулнинг чигидай
Томчилар томчийди, бағрим эрийди.
Катта ўйинларда кичик юрагинг
Худди Ўзбекистон дарвозасидай.
Ҳар тўшга жонингни келар тўлаинг.
Енгилсин ор-номус, шаъни азасидай.
Мағлублик алами беничоқ сўйса,
Сени майдонларга келар туширгим.
Йигит енгилмайди юртини сўйса,
Ишқнинг енгилганини ким кўрибди, ким?
Ким: «Енгил ё ўлмас» дея чўкиб тиз
Ватан байроғини ўлса ҳар шафар,
Майдонда сезади бир қудрат тенгсиз,
Қийналиб бўлса-да топади зафар.
...Қўлингга қарайман: толинг чивиги,
Узун оёқларинг... айтмоқ на ҳоҳлат?
Фақат ёлқинлардан кўз қорачингиз,
Менинг бор умидим кўзингдан, Нажот!

ДИЙДОР ШЕЪРИ

Булут ташлаган қорлар оғочда чечак бўлди,
Чечакларини тақиниб, оғоч

келинчак бўлди,
Хазон оқ этак бўлди, боғлар оқ этак бўлди,
Муҳаббат — ёлғиз қувонч,
ҳасрат деган ёлғончи.

Осмонга кўзгү бўлди аёз асаган музлар,
Сайхонликда қаргалар —

кўлда сўзимиз қундузлар,
Гўё Ҳасан-Ҳусандек чопар кеча-қундузлар,
Муҳаббат — ёлғиз қувонч,
ҳасрат деган ёлғончи.

Кўёшнинг нури юққан булутлар ифъмон бўлди,
Қорнинг юмшоқ нафаси

сут рангли туман бўлди,
Туманларга қўшилиб,
тиканлар суман бўлди,
Муҳаббат — ёлғиз қувонч,
ҳасрат деган ёлғончи.

Қароғимда айланган инжулдор, томчи эмас,
Сочим кўнглим элчисин, елга арғамчи эмас,
Кўнглим — севгидир, ишон,

бир ул алдамчи эмас,
Муҳаббат — ёлғиз қувонч,
ҳасрат деган ёлғончи!

ҚОР УПАДЕК ҚУП-ҚУРҒ

Турсунбой АДАШПОЕВ

КЎПКАРИ

Кўпқарига мосланган чоғи
Арслонбобнинг машҳур Чорбоғи,
Тошоабин учун қулай, зўр
Қир ва адир, япаски тоғи.

Сўқмоқ йўлдан шошиб келмоқда
Қари-қарташ, ёшу яланлар.
Беш яшарлик эчки ташланди
Майдон ичра, ана, қаранлар.

Авжга минар «сур-ҳо, сур-ҳо»лар,
Қиличдайин ўйнар қамчилар.
Тулпорларнинг яғриларида
Шаррос-шаррос терлар томчилар.

Кўпқарида гаройиб тартиб,
Кимки гирдон билиниб қолар.
Эгар оғиб, гоҳ оёғидан
Узанига илбини қолар.

Қора байир учар қунондай,
Эргаш полдон бора тақимлаб.
Отни қичар давра айлаиб,
Манзил сари келгач яқинлаб.

Ҳакам холис, синчилар зукко,
Бедов эса салпийди кишлаб.
Улоқни у қўш қўллаб ташлар,
Чунки, олган қамчинни тишлаб.

Кувнар тутта минган болалар,
Кўпқарининг хўп завқи бор-да.
Улгурмайин қарсақ чалинган
Гушпа-гушпа йиқилар қорға.

ҚИШНИНГ СЕПИ

Бешон шамол ишқириб,
Бўғотларга бош урди.
Кўзинг чала ишларин
Қишнинг сепи яширди.

Изгирида қор тўзғиб,
Адираб гуртки бўлди.
Силдиқтошда сирганиш
Баҳона-гуртки бўлди.

Уста Аъзам тоғамлар
Тулпорларни тақалар.
Кўпқарига ошқар
Ҳатто бола-чақалар.

Отни қичар чавандоз,
Қанчигайни ёқалаб.
Қор упадек қуп-қуруқ,
Аёз қулоқ чимчилар.

Силар отнинг сағрисин
Улоқчилар, синчилар.
Тунги аёз чоғида
Қорлар қотди — тўнглади.

Дилшод хитой чанасин
Кавиарлатди — ўнглади.
Бугундан яна гавжум,
Яроқтепа, Дўнтепа.

Болаларга эрта-кеч
Сирганишга ўнг тепа.
Ойнада аксин топган
Қишнинг ҳукми-фармони.

Абдуқаҳҳор мерганинг
Ўнор тоғда армони...
Қутилмаган паллада
Чил-чил синди ҳаёли.

— Қўйларга ем беринг, — дер
Зулфияхон аёли...

ИБРАТ

Қаҳатчилик эди у кезде,
Қўноқ гўжа, тариқ нон ердик.
Зогорашин қалри ўтанда
Тегирмончи бўламан дердик...

Тахчил эди «ойна жаҳон»,
Бир овулда битта етарди.
Гузлардаги шинам чойхона
Жуда гавжум бўлиб кетарди.

Қалдирғочдек тизилиб олиб,
Мултфилмлар кўриб тинардик.

«Оламда нима ган» бўлган чоғ
Мўминовага тақлид қилардик.

Дарс сўнгида Ҳамдамов домла
Ўқтирарди: «Укалар, демак,
Ўз ўқлигини тоғмоқчи бўлсанг,
Жумабойдай ўқийсин керак».

Муаллимнинг юрак сўзлари
Йўлимизни нуздек ёритган.
Ҳалол меҳнат, холис ниятлар
Мўъжизалдай йўқни бор этган.

Муруват нелигин аслида
Устоз Миртемирда кўргандим.
Шоғирда меҳрин, жўралар,
Мен Қудрат Ҳикматдан ўргандим.

— Қаерларда қолиб кетди — деб
Ахвол сўрар Носир Фозиллов.
Бошим кўкка етгудай бўлар,
Дилдан гашлик кетар ёзилди.

Ибрата бўлган шундай оғалар,
Шукрона айтмоққа қодирлар.
Фарзандларим инсофли, оқил,
Эл қатори яшаётирман...

* Гуртки — қор уюмлари.

Хуқоя

— Валайкум-ассалом, — чол
эҳтиёткорлик билан қиялиқдан тушиб
кела-кела қўл узатди. — Бу
дейман, чоғийини ариқ бўйида
қилаётганингизга қараганда меҳ-

монга ўхшайсиз. Қани, қаерлардан сўраймиз?
Чол полдон билан сўрашиб, одмигина белбоғ-
дастурхон бошида оёқ узатди. Полдонни илгаридан
танийдигандек қалин сўрашди. Аввалгига ий-
маниброқ турган Берди чавандоз сал ўнгайси-
ликдан сўнг очилиброқ гап бошлади:

— Аслимиз Ғубдинтоғдан, отим Берди. Олти
ойлар бурун, кўламининг бошида бир қўтон қўй-
иб қўйганман. Мол аччиғи — жай, аччиғи
экан, кўча-қўйда, тўо маърақада дарахлар юра-
ман, Биров ундай-биров булдан хабар етказди,
аммо излови келмадимни, топиладими. Кеча бир
кўшимиз маърақадан Нақрача беэга қўй юрган-
ми деган гапни топиб келди, эрта билан шу то-
монга от солдим. Юришимиз шу, бобо.

— Йўқиман, денг?! — чол бир ушатим нон сол-
ди, кейин бир мудат нонни шимиб турди.
— Қўйларингиз ичиде бешта олабел совлиғи-
ям бормиди?

Бу гап полдонга аканг армиядан келди ёки хо-
тининг ўғил қолди дегандегидек таъсир қилди. Ро-
сти, гангив кўрди. Сўнг гап эгасига хайратланиб
разм солди. Шу он қаршидада ҳазрати Хизрини
кўргандек бўлди. «Ха-ха, Хизр боёбоюм шунча
бўлар-да бўлса!» деди ичиде, — юзлари қалам
билан чизгандай ё, уста — худди! Кейин унинг оқ
иштон-қўйлагини серсоқол юзига қайта қараб чи-
кди.

— Қўйларингизни йўқотганингизда орасида
қанақа кўчқорлари бор эди?
Чавандоз сўровни эшитиб ўзига келди.
— Учта кўчқорим бормиди, — деди каловлиниб,
— каттаси кўк, икковни қорабет, бировининг орқа
тўкляри оқ.

Чол салмоқлаб гап бошлади:
— Тўрт ойлардан ўтиб қолди, қишлоғиңизга бе-
эга сурут келиб хали унинг-хали бунинг экинига
тушавериб беэовта қила бошлади. Ҳамқишлоқлар-
дан бир-иккиси қўйларни гўмдон қилишинг орам
пайига тушган. Бир кун бизнинг махсарпоёга ҳа-
лаган сурувни невараларим ҳайдаб келиб қолиш-
ди. Бир бечоранинг ризки қийилмасин, хабари
чикса ўзгайиб бераман, дея эга чикдим. Ушан-
дан буюн қўйларингиз бизникида. Ха, айтганча, узун
сонни нечовч?

— Бир кам олтимизта эди, — деди полдон.
— Демак, қўйлар сизники, — деди чол ишончи
комил бўлиб, — фақат, ҳозир қўйларингиз бир кам
олтимизта эмас, олтимизта оқ бўлган. Бу ерга кели-
б туртатси қўйлариди.

Берди чавандоз хайратдан лол қотди. Нима
деярини билмай қолди. Қарийб ярим соатлик вақт
қандай ўтганини сезиб улгурмади.
— Хай, турдик энди, — деди чол тиззасига сў-
яниб, — сизни унга бошласам. Хали замон нева-
раларим сурувни сувалагани туширади, шунда
қурақси қўйларингизни.

Улар полдоннинг отини етақлаб, кунгай бетда-
ги ховлига боравердилар.
— Шунча пайт гап олиб ўзимни танитмабман-
ку, — деди чол кенг сажали айонинг эшигини
торта туриб, — қарилки курсин. Мени бу ерда
Раҳмонли тегирмончи дейишди, мулла Берди-
бой. Олти ўғил, уч қиз, ўттиз икки неварам бор.
Қани, ичкарига қирайлик, сурув келгунча бафур-
жа гурун қиламан.

Улар меҳмонхонага кирдилар. Хонанинг ховли
тарафида кўзлари йирки-йирки, устига оқ бўздан
парда тортилган дераза жойлашган. Унг томон-
даги бурчакка иккита сандиқ қўйилиб, устига
қўрпа-тўшак тахланган.

Полдон билан Раҳмонли тегирмончи чамаси
бир ош пиширмон вақти гурунлашиб ўтирди. Бу
орада дастурхон тузалиб, сергўшт қайнатма шўрва
тортилди. Овақтга фотиҳа қилинган, шўрўллатиб
оқ симираётган тегирмончи аввалроқ бошлаган
гапини давом эттирди:

— Отадан учов етим қолдик. Онамизнинг че-
қрасини эса қўши эслолмайман. Лекин иккисини
худо қўл яхши экан, укам қовурчинни қотмай
билларни ташлаб кетди. Акам ўйлаиб, бир бо-
лади бўлганда рихлат қилди, — чолнинг кўзлари-
да йиллар ҳасратидан қолган кўз ёшлар билинар-
билинмас қалжиб чикди. — Манови, ёнимиздаги
уй акамнинг ўғлиники. Узи шаҳарда, институтда
дарс беради. Аввал уни ўқитдим, орқасидан ўзим-

воннинг хотини хонтахта устига дастурхон ёзиб,
бир-икки ховуч қанд-курс, майиз қўйди.
— Яхшимисан, келин, болаларинг друстими?
— деди махсум гап оҳангини чўзиброк.

— Раҳмат, бирнави, Чечамлар ҳам яхшимми? —
деди келин қисқалина қилиб.
— А, бизнинг ука қўй йўқотган десам, — узи-
ним йўқотиб қўйибди-ку, — махсум укасига қия
қаради. — Мол топилади, жон топиладими, жон!

Келини индамади. Овақт баҳонасида ташқари-
лади. Ака-ука ёлғиз қолиб ундан-бундан гап су-
ришди. Бу орада бировнинг машина олгани, ким-
нингдир тўй қилгани, яна кимнингдир ўғли чет элга
кетиб, пул жўнаётганини отаси янги иморат кўта-
раётганлиги муҳокима бўлди.

— Энди-и, ука мен ҳам бир омади гапни айта-
гани келувдим, — махсум дастурхон попугини
ўйнаб давом этди. — Отамдан қолган «Волга»ни
сотсак. Пулини иккига бўлардик, тенг ярами се-
ники, қолганини Самандар иккимиз бўлишамиз.

Берди полдон ўйлаиб қолди.
Меҳмонхона деразасига шох ташла-
б турган гужумнинг баргларида
боқиб туриб отасини эслади. Ота-
бола «Волга»ни олиб келган қуни
шу азамат гужум қўчатиши ўтказ-
ган эди. Яна унинг хотиридан ар-
миядаги акасига хат жўнатганла-
ри ҳам ўтди:

— Билмасам, отамнинг ёд-
орлиги. Таъмирлаб миниб ёрсак,
душманкўзи эди-да?
— Қанақа душманкўзи? Ким
бизга душман кўзи билан қара-
ди ука, — Сайфи махсум лиқо-
пачадаги парварданинг майдароғи-
ни оғзига солди. — Қизик гапи-
расан-эй, сен ҳам минганим ошак бўлсам узан-
гим тиллодан, дегилар хилидансан-да.

— Шу улов юриб турса, ҳар кимга тўо таъзияга
обориб кел, деб ялнимасиз-да, — деди полдон
акасига кўз ташлаб, — рўзгоримизнинг ободлиги.
— Ҳей, сени жин чалганин дейман, бу Дўдақи-
юнусдан қолган арава қанақа ободлик бўлади?
Бунинг — янгииси, зўри бўлса экан, ачинсанг.
Чўнтагинда пулинг бўлса, қўча тўла тошини...

Ака-ука ўртасидаги даҳнаки жанг товуши то-
бора баландлаб бораверди. Улар бири олиб-бири
қўйиб, ўзиникини маъқуллаштига уринишди. Мах-
сум, мен — акаман, айтганимни қўл деса, чавандоз
эса, акадан жўяли маслаҳат чикса айтганини қила-
ман-да, дерди. Шу пайт дераза устидаги гужум шох-
хига уя қурган мусиқалар потирлаб тенага кўтари-
лишди. Ва бир қанча вақт муаллак учиб туришди.
Сўнг ховли этагидеги бодом шохига қўшишди. Уяла-
рида эса, икки полдоннинг боши гоҳ кўтарилиб-
гоҳ тушиб турарди.

— Сотасан! Гап шу, — деди махсум лаби учиб,
— керак бўлса, отниям бўлишамиз, уям отамдан
қолган.

— Билганингизни қилинг, — Берди полдон-
нинг гап оҳанги тушди. — Хоҳласангиз икковини-
я олиб кетинг, ҳеч қандай улуш керак эмас мен-
га.

Ака-ука бир қанча вақт сўзсиз ўтирди. Берди
полдон дераза пардаси устидаги қизил гардиш-
ли рамкага термулиб қолди. Унга уруш йиллари-
да туширилган сарғиш сурат жойлаштирилган
эди... Бир вақт махсумнинг кўзи илкис укасига,
сўнг у қараб турган томонга тушди. Кейин дас-
турхонни кўздан кечирган бўлди. Кейин... ўтира
олмади.

Улар ховли этагидеги дарвозагача сўзсиз бор-
дилар.
— Чечамларни сўранг, — деди полдон синик
оҳангда.

Сайфи махсум гап-сўзсиз мулошидаги бурим-
га қараб лўкиллаб кетди.

Нақрачада бир сурув беэга қўй юрганмиш, де-

ган дарак тарқалди Берди чавандознинг ичига
бурга кирди. Хабарни эшитиброқ, эртаси қуни
сахарда от эгарлади. Эгар устига қайсида кўпка-
ридан айирган гилам хуржунни ташлади. Унга
иккита нон, бир-икки ховуч қанд-курс ва халтага
уралган жойнамоз солди. Очиги, полдон бу хабар
ушанга келганда...

Анвар СУЮНОВ

ОТА УЙ

ростми-ёлғонми билмайди. Унга қўшини Абду-
расул чилангар етказди бу гапни. Чилангар ҳам
бировдан эшитибди. Аслида йўқки халқи шундай
бўлади: арзимас дарахдан умид қутади, элма-эл
оғиз пойлайди, маърақама-маъра-
қа хабар тарқатади, йўқотган мо-
лининг белгисига айтиваеради. Илло, идорама-идора юғриб ме-
лисаю посбонни беэовта қилмайди. Сабаби, эл оралаганин эл то-
пади, Берди полдон эса шунча
йил-ки эл оралаб юрибди.

Гира-шира тонг қоронғусида
Ғубдинтоғнинг пасткам адирлари-
да бир отлик кетиб боради. Йилки
кулоқларини диққайтириб олган.
Чигиртанинг шитирига ҳам сергак
қараб қўйди. Ангарлар шахмат тах-
тасидек майда булақларга бўлин-
ган, оралани қажиз қаторлик қай-
рағоч тизмаси билан иҳоталанган.
От яна шу дарахларга қулоқ диқ-
қайтириб, тикилиб-тикилиб боради.
У ўша тарафларда хатар борлиги-
ни сезди. Бирпас ўтиб, от сезими рўбёбини кўрсат-
ди. Дарахлар орасида санғиб юрган чўпон итла-
ри доврўғ кўтариб келаверди. Отлик эгарга му-
тахамроқ ўтирди. Узаниги арқонини бири-икки мар-
та ашиб тичлаб жойлади. Юганни тортаётганда,
итлар қуршоғга олиб, асабга тега бошлади. От гоҳ
йўртиб, гоҳ тислиниб йўлида давом этаверди. Улар
шү кетишда дарахтор ортидаги сурув устидан чи-
кишди. «Мах-мах Оқтиркоқ, мах», деган овоз кел-
ди сурувнинг у бошидан. Қўйлар «дувр» этиб хур-
киб олди, кейин тичиб қолишди. От қораси чўпон-
нинг ёнига этди.

— Ҳорманг! — деди отлик эгарқошни маҳам-
роқ сикиб, — итларингиз олғир экан. Сал бўлмаса
отдан ағдарсазди.

— Э-э, сизмисиз полдон ака!
Чўпон полдонни овозидан таниди, яқин келиб
қўл узатди. Улар эски танишлардек сўрашмишди.
Чўпон ушандан буюн бегона қўй кўрмаганини ай-
тиб, гап оҳангидан ҳамдардлигини билдирди. Сух-
бат охирида Нақрача борадиган йўлни тушунти-
риб, хайрлашди. От йўлида давом этди.

— Хой, полдон ака, тўхтанг, — деди чўпон хал-
лослаб унинг ортидан юғриб, — манови таёқни
олинг, йўлда қопкир ити бор сурувлар кўпа.

— Чўпон таёқни бирова бермайди, унда ба-
рака бўлади, — деди полдон унамайроқ.

Чўпон кустаб туриб олди. Берди полдон чўпон-
таёқни олиб, қайта хўшлашиб, от бошини тоғ қуй-
мичидаги кишлоққа бурди. Бирпас ўтиб чўпон
унинг қорасини кўрмай қолди.

Кун чошгоҳдан ўтганда сувлар кечиб, ангарлар
кезиб келаятган Берди чавандоз Нақрача етди.
Авал қишлоқ бошидаги жилғада отини сувлат-
ди. Хуржундан нон билан қанд-курс олди, сув ла-
бига белбоғ ёйди. У бир туор нон ушатиб қумуш-
дек товланиб оқаётган сувага ботирган ҳам эдикки,
орқадан кимнингдир томоқ киргани эшитилди.
Бейхитёр товуш келган томонга бурилди. Нишаб-
ликдан етмиш ёшлардаги оқсоқол бир киши эниб
келарди.

— Ассалому алайкум, — деди чавандоз рост-
ланиб олиб.

— Ёмғирдан сўнг ярқираб чиққан қуёш нурлари
қўпчангун тупроқни қиздира бошлади. Тизза бўйи
ўтлоқлар устида тебранаётган буг ўрлаб кўм-кўк
сахар осмонига сингиб кетади. Пичанзорлар ора-
сида бир маромада сайраётган муллатўрғайнинг
чўғур-чўғури адир бўйлаб кезади. Ғубдинтоғ эта-
гидеги ёйилмаларда подд боқиб юрган болақай-
ларнинг қий-чўви қушлар чўғур-чўғурига эш бўлиб,
олиқ-олиқларга ўчмоқда. Қиладан эсаётган нам-
хуш шабада ёмғир аралаш тупроқ хидини узоқ-
ларга олиб кетаяпти.

Сел йўлида ҳосил бўлган ўнгирда бир кўнғир
тулки шабада эсаётган томонга тумшук чўзиб,
қўксини елга тоблаб бир пас турди. У шамол йўна-
лиши бўйлаб ҳид олмоқда гўё. Кейин сарак-сар-
рак қадам ташлаб сал илгарироққа юриди. Сой
бошида эса нам тортув шох-шабанинг буржиган
туғуни кўрибди. Олгон эгаси туғун тағидеги қўра-
дан иккита усти қуйган картошкани ҳалачўп бил-
лан думалатиб олди. Картошканинг пўсти чўғда

НОЗИКТАЪБ МУСАВВИРА

Мусаввира Азиза Маматова тасвирий санъатимизда ўз ўрнига эга нозиктаъб, дидли ижодкорлардан бири. У юртимизнинг кўплаб санъатсевар, адабиётга ошно одамлари дунёга келган "Хўқанди латиф"да туғилган. Тасвирга муҳаббат эса бунисидан ўтган. Зукко бу аёл матога нақшлар чизиб, шундай гўзал кашталар тикридаки, ёшига Азиза унинг ранглари жиросига маҳмув бўлиб ёнидан жилмасди. Охириқибат у қўлига қалам олиб, ўзи қоғоз қоралайдиган, соатлаб суратлар чизадиган бўлди. Отанаси ундаги ҳавасни рағбатландирди. А.Маматова Санкт-Петербургдаги рангтасвир ва мейморлик олий ўқув юртида ўқиди. Юртимизнинг таникли мўйқалам соҳиблари ижодидан илҳом олди.

А.Маматова ижодини кузатган одам асарларининг асосий қисмини портрет жанридаги картиналар ташкил этишига ишонч ҳосил қилади. Булар шунчаки оддий портретлар бўлмай, турли кўринишлар акс этган манзара жанри билан боғлиқ кетади. Тасвирга олинган одамлар орасида адиблар, шоирлар, олимлару санъаткорлар — деярли барча соҳа вакиллари бор. Улар ичида халқимиз тарихида ўчмас из қолдирган буюк сиймолар, мутафаккирлар, шоирлар қиёфаси тасвирланган портретлар алоҳида ўрин тутди: "Алишер Навоий", "Нодирабегим", "Хонзодабегим", "Абдулла Қодирий", "Усмон Носир"...

Азиза опанинг ҳар бир портретиди мўйқаламга олинган

ижодкор қиёфасидаги, либосидаги, хатти-ҳаракатларидаги ўзига хос жиҳатларга, айниқса, уларнинг нигоҳидаги бетакрор ифодага алоҳида эътибор қаратилган. Зеро, тасвирда асосан инсоннинг ташки жиҳатлари акс эттирилган бўлиб, унинг ботини, ички хусусиятлари, руҳияти асосан кўзлариди акс эттиди. Бежиз кўзларни, "сирни фош этув-

Эътироф

Нодирабегим портрети.

чи", деб таърифламайдилар.

Шу билан бирга, баъзи портретларда биргина кичик унсур ҳам катта маънони англатиши хизмат қилади. Масалан, "Алишер Навоий" портретида мутафаккир шоир энги бармоқлари

уцигача туширилган ҳолда "Хамса" асарини ушлаб турибди. Асар тугалланган китоб шаклида бўлгани учун шоир кўлларида энги туширилган. Яъни ҳар бир одам бирор иш бошлашдан олдин энг шимариб ишга киришадди, иш ниҳоясига етгач, энглар жойига келтириллади. Шоирнинг ёнида эса асарининг тугашига илҳом бағишлаб турган оху тасвири бор.

Агар мумтоз адабиётимиз намояндлари учун оху илҳом париси сифатида тасвирга олинган бўлса, А.Маматова XX аср бошларида яшаб ижод этган шоир Усмон Носир портретини яратишда оқ отни илҳом париси тарзида чизади.

"Чинакам шоирнинг қалбида аллақандай соҳир куш доимо сайраб туради, деган гапни кўп бора аштитандик, — деган эди халқ шоири, Ўзбекистон Қаҳрамони Абдулла Орипов. — Уша куш айнан Мухаммаджоннинг, Мухаммад Юсуфнинг қалбида ошён қурганига мен астойдил ишонаман. Унинг кўзлари ҳам, чеҳраси ҳам ҳаммиша латиф бир куйни хониш қилгандай эди".

Мусаввиранинг "Мухаммад Юсуф" портрети Абдулла Ориповнинг мана шу сўзларини беихтиёр ёдингизга солади. Азиза опанинг асарларини синчковлик билан кузатган одам деярли ҳар бирда хилол — янги чиққан ойнинг гўзал тасвирини кўради. Назаримизда, мусаввира бу билан тасвирларда акс этган

кишилар ҳақидаги хотирларнинг, тасвирий санъат асарларининг умрбоқийлигига ишора қилгандек бўлади.

Ҳар қандай одам, жумладан, ижодкор ҳам ҳаёти ва фаолияти давомида турли синовларга, тўсиқларга дуч келади. Баъзан биргина туртки инсоннинг бутун борлигини остин-устин қилиб юборади. Бундай ҳаёт синовлари Азиза опани ҳам четлаб ўтмади. Ижод гуллаб бораётган бир пайтда онаси вафот этди, кейин қўли лат еб, сурат чизолмай қолди. Шунда баъзи яқинларининг "Бўлди энди, сурат чизма, бу исломга ҳам тўғри келмайди", деган гаплари сабабми, ҳар ҳолда тўрт йилгача қўлига қалам олмади. Лекин унинг қарашларида ўзгариш ясайдиган, бурилиш бўладиган кун келди. Тўсатдан Макка шаҳридан кўнғироқ бўлиб, бир суратга таклиф тушди. Сирли мўйқаламинини қўлга олиб, яна сурат чизошга берилди. Шу тариқа дилбар шоир ва шоҳ Захриддин Мухаммад Бобурга бағишланган туркум асарлари дунёга келди. Ҳаётда Алишер Навоий ва Бобур учрашмаган бўлса-да, Азиза опанинг тасавурида улар тасвирда суҳбат қуришди.

Азиза Маматова ҳаммиша ижодда, ҳаракатда. Бугун у турли мавзуда асарлар яратиш билан бирга Миллий рассомлик ва дизайн институтида талабаларга тасвирий санъат сирларидан сабоқ беради. Шогирдларига ҳар бир чизги, сояни назардан қочирмасликни, ҳатто кўзга чалинмас оддий буюмда ҳам гўзалликни кўра олишни ўргатади. Мусаввиранинг ўзи бир тасвирда ифодалагандек, "Ёш ниҳоллар табиий равишда кексайган дарахлар ўрнини босишига" ишонади. Шунинг учун ҳам ана шу ниҳолларнинг бақувват, адл бўй чўзиши йўлида бор имконияти, маҳоратини аямай, изланишда давом этади.

Ирода Дониёрова

СУЛТОНАЛИ РАҲМАТОВ, КОМПОЗИТОР

Музыка дил тугёни, кўнгил кечинmalarим ифодаси. Асарларим тингловчи қалбига, руҳиятига етиб борса, демак, меҳнатларимиз бежиз кетмаган.

Ижодкор учун энг катта рағбат ҳам шу аслида. Концерт дастуриимизни рўйи замин сайқали Самарқанд шаҳрининг Регистон майдонида ўтказишни анчадан бери режалаштириб юрдик. Ўтган йили мана шу орзуим ушладди. Агар концерт бериш учун дунёнинг қай бир машҳур жойини, мухташам санъат саройини танлайсан, деб сўраганида, ҳеч иккиланмай Регистонни танлаган бўлардим. Куйларимизнинг энг замонавий асбоб-ўсқунларда ижро этилгани ва ёзи олингани, ўйлайманки, мухлисларга ҳам маъқул келган бўлса керак.

Дунёнинг исталган нуқтасида ўзбек мусиқаси илҳосмандларини учратасиз. Бизнинг дастури-

МУСИҚА — ҚАЛБ ТУГЁНИ

Яхши ниёт...

музига ҳам кўплаб давлатлардан меҳмонлар ташриф бурюди. Уларнинг қизиқиш ва эътиборини кўриб янада руҳландик. Асл м у с и қ а илҳосмандлари ўзбек санъатини юксак баҳоладилар. Бугунги кунда барча соҳалар каби мусиқа санъати ҳам ривожланиб борапти.

Санъаткорлар — ижод кишилари. Ҳар бири ўз дунёси билан яшайди. Ўз қарашлари, руҳиятидан келиб чиқиб ижод қилади. Йўналиш танлайди ёки ўз услубини яратди. Ҳар бир санъаткорнинг ўз тингловчиси бор.

Аммо эстрада композиторлиги йўналишида учраб турадиган баъзи камчиликлардан ҳам кўз юмолмаймиз. Бир-бирига икки

томчи сувдек ўхшаш оҳанглар кўпайиб кетди. Фалончи янги қўшиқ ихро этибди дейишса, тинглаб кўрсангиз, аввал куйларимизга чалинган қайсидир мусиқани ёдга солади. Биродар, яратган мусиқанг мана бунга ўхшайди, ўзинг ҳам шунини билсанми, дейдиган киши йўқ. Менимча, газеталар ҳам шу масалани эътиборсиз қолдирмаслиги зарур. "ЎзАС"да бу ҳақда кенгроқ ва батафсилроқ фикр юритилса, шунингдек, жаҳон мусиқа санъатига оид янги маълумотлар, хабарлар билан таништириб борилса, нур устига аъло нур бўлар эди.

Фарҳод УМАРОВ Ёзиб олди

ЭЗГУЛИК ДАРСОҲАСИ

Улуғ шоир ва мутафаккир Алишер Навоий таваллудининг 571 йиллиги муносабати билан Янгийўл туманидаги 74-музика ва санъат мактабиди "Миллий маънавиятимизни мустаҳкамлаш ва барқамол авлод тарбиясида Алишер Навоий меросининг ўрни" мавзусида тадбир бўлиб ўтди.

Тадбирда Ўзбекистон "Миллий тикланиш" демократик партияси Тошкент вилоят кенгаши фалолари, депутатлар, туман жамоатчилиги вакиллари иштирок этди.

— Улуғ шоиримиз Алишер Навоийнинг таваллуд санаси халқимиз учун ҳаммиша шеърят ва маънавият байрамидир, — деди тадбирни очаркан партиянинг Янгийўл туман кенгаши раиси Шоира Рашидова. — Мутафаккир шоирнинг ижоди нафақат умумтуркий адабиёт тараққиётида,

балки жаҳон шеърятини ҳам ўзига хос юксак ўрин тутди. Шоирнинг улуғ хизмати маҳсули бўлиб дунёга келган "Хамса" бешлиги, шеърый девонлар ва бошқа асарлари барча адабиётсевар авлодлар учун битмас-туганмас эзгулик дарсоҳаси бўлиб қолаверди. Навоийнинг сермаҳсул ижодида миллий ўзлик, инсонийлик ва она халққа бўлган меҳр юксак бадий санъатлар билан ўз тараннумини топанки, ундан фақатгина сабоқ олишимиз, улуғ аждодларга муносиб бўлмоғимиз лозим.

Тадбирнинг бадий қисмида мактаб ўқувчилари улуғ шоир асарлари асосида саҳна кўринишларини намойиш этиб, ўз ижодларидан намуналар ўқидилар.

Чарос САИДОВА

ЎЗБЕКНИНГ ЎЗ ҲАЁСИ БОР

Мустақиллик йилларида миллий санъатимизни ривожлантириш давлат оидасати даражабига кўтарилди. Мумтоз қўшиқчилигини маънавий дунёимиз дурдоналари сифатида алоҳида эътиборга сазовор бўлди. Санъат даргоҳига кириб келаётган ёшларга хайратомуз меҳрибонликлар кўрсатилди бошланди. Биргина ўзбек миллий эстрада қўшиқчилигини ривожлантириш ҳақида Юртбошимиз томонидан чиқарилган қарор соҳа равнақиға очиб берилган яшил йўл бўлди. Санъатимиз осмониди ёрқин юлдузлар пайдо бўла бошлади. Зулфия номидаги Давлат мукофоти совриндорлари, "Ниҳон" голиблари бўлиши ёшлар эртанги кун адабиёт ва санъатимизни дунёга олиб чикувчи истеъдодлар эмасми!

Буларнинг ҳаммаси бизни қувонтиради, албатта. Лекин шу ўринда эстрада санъатининг айни кундаги ҳолатига тўхталмасликнинг илоҳи йўқ. Тўғри, бу санъатнинг мухлислари кўп, соҳанинг яхши санъаткорлари ҳам бор. Бирок ўзини хонанда деб айтаётган баъзи ёшларнинг "қўшиқ"ларини тинглаб туриб, ҳайрон қолсан киши. Улар айтаётган "қўшиқ"лар матни хом-хатала, пой-ма-пой, мантисиз битиклардан бошқа нарса эмас. Бунақа "қўшиқлар" хозирги кунда эфирларни тўлдириб ётибди. Бу хил хонилар ижрочилари на она тилимизни тузукроқ билишадди, на сўзининг маъносини. Шуларни ўйлаб туриб, "Эсиз эфир соатлари, эсиз саҳна", дейсан киши. Яқин-яқингача ҳам бўлажак қўшиқлар матнини обдон элақдан ўтказиб, шундан кейингина қўшиқ қилишга рухсат берувчи бадий кенгашлар қатъият билан иш олиб борарди. Шоирни ҳам, бастакорни ҳам ҳушёр тортириб турадиган шундай кенгашлар ишини янада мустаҳкамлаш зарур. Акс ҳолда ўзбек тилининг қудрати, бойлиги, жозибаси жиловларидан бутунлай беҳабар, чаласавод "қўшиқчи-шоирлар"нинг ошиги олчи бўлаверди. Таклидчилик, очик-ошкор кўчирма-

чилик билан тап тортмай шуғулланаётган бу хил "қалам соҳиблари" шоир деган номга доғ тушираётганларидан зигирча ҳам уялмайдилар. Атоқли шоиримиз Эркин Воҳидовнинг гўзал бир шеърини эстрада йўлида қўшиқ қилган хонанданинг ижросини эшитиб, анграйиб қолдим. Буни қарангки, шеърдаги тўғёнларни англаб етишга ожизлик қилган хонанда уни "тахрир" қилиб, хом-хатала "сатр"ларни киритиб юборибди! Шоирлик даъвосида юрган битта "қалам соҳибини" эса, машҳур шоиримиз Абдулла Ориповнинг "Онаҳон" шеърининг у ёқ-бу ёқдан юлиб олиб, ўзининг алмойи-алжойи сатрларини кўшадди-да, шеър фарқиға етмайдиган битта "хонанда"га бериб юборди!

Куюнчак газетхондан мактуб

Буни кўчирмачиликдан бошқа нима деб аташ мумкин? Шунақалар нега тийиб қўйилмаётти!

Бир кун телевизорда бир хонанда аёл қўшиқ айтиб қолди. Майиб-мажруҳ қўшиқ сатрларига чидаб қараб турган эдим, хонанда бирдан ўзини қаравотга ташлади ва нимяланғоч оёқларини кўтариб-тушириб "куйлашни" давом эттирди. Бунақа хонандалар саҳна маданияти ва этикаси деган тушунчадан боҳабармикин? Ҳўш, режиссёрларчи? Дунёнинг баъзи мамлакатларида бу нарса санъат деб аталса аталар, лекин ўзбекка мутлақо тўғри келмайди. Ўзбекининг ўз табиати, ўз шарқона қарши, характери бор!

Аслида Абдулла Қаҳҳор таъбири билан айтганда, матбуот ахён-ахёнда бўлса-да, ўшанақаларга қарата "ўқ узиб" турибди. Лекин бу ўқлар пахта-вом шекилли, чивин чаққанчалик ҳам таъсир этмаётти. Шунданмикин, гайримиллий қўшиқлар, беҳаё рақслар урчиб бораётти. Камина ҳам плагиторлардан жабр кўрганлардан бири. Ўтган асрнинг саксончини йиллари ўрталарида номдор бир хонанда менинг бир неча шеър-

ларимни инглизчага ўгириб, қўшиқ қилди. Шулар орасида "Дунё" деган шеърим ҳам бор эди. Юртимизда ҳам, Оврпало мамлакатларидаги қатор саҳналарда ҳам куйланган шу шеър тақлидларига ёқиб қолган шекилли, ўнлаб тақлидлар пайдо бўлди. Шуниси қизиқки, бу тақлидларнинг ҳаммаси "қўшиқ" бўлиб эфирга чиқиб кетди. "Ўзбекистон адабиёти ва санъати" газетаси айни шу ҳақда "Тақлидга тўғон борми?" деган аччиққина мақола босди. Лекин танқид тақлидчи-битикчиларга заррача қор қилгани йўқ!

Яқинда хонанда Сардор Раҳимхон "Савоб учун" радиодаги газалимни билинолдеккина қўшиқ қилди. Бу яхши, албатта. Лекин газалдан исмимини олиб ташлаб, ўз номини қўйиб юборибди. Бунга нима дейсиз?

Кўшиқчилик гўзал ва мусоффо олам. Бу оламга илоҳий берган истеъдод эгалари, қалби беғубор, покиза ниятли, фақат бугунни эмас, олисларни кўзлаб иш тутадиган, ўз истеъдоди ҳосилларини фақат юртга баҳшида этадиган инсонларгина кириб келиши керак. Шундай бўлаётти ҳам. Лекин назоратсиз қолган гулзорда шумғиялар, бегона ўтлар пайдо бўлиб қолиши ҳеч гап эмас. Демокримизки, лоқайд ёки бепарво бўлинса, гулзор ўрни шумғиязорга айланиши ҳам бор гап. Бундай гайри тарбия эртанги келажакимиз бўлган ёшларнинг диди ва савияси нотўғри шаклланишига жиддий таъсир кўрсатмасдан қолмайди. Ана шундан ёшларимизни асрайлик.

Бизнинг халқимиз китоб кўрган, бобони "Дугоҳ"у "Сегоҳ"ларни куйлаган, маҳсиудзи ҳам шоир бўлган халқ! Дунёга таралган "мақом"лар яратган халқ! Шундай халқнинг кунни бемаза, пой-ма-пой, саёз, бачкана хиргойиларни қўшиқ деб биладиганларга қолмаслиги керак.

Охунжон ҲАКИМ, Ўзбекистон халқ шоири

САҲНА — СЕҲРИ ДУНЁ

Болалар драматургиясига бир назар

П.Мўминнинг «Қовоқвой ва Чанқоқвой», «Суқатой Конфетвой», «Туякуш — бояжши» сингари асарлари ёш томошабинлар томонидан қизгин кутиб олинди. Бу асарлар ўша давр ёшлари учун маълум маънода хизмат қилган бўлса-да, уларда панднасихат руҳи устун турар, аксарият асар қаҳрамонлари қуён, бўри, тулки, айқича сингари ўрмон ҳайвонларидан иборат бўларди. Шу билан бирга ёшларни мардикла, жасоратга чорловчи ватанпарварлик руҳидаги асарлар ҳам сахналаштирилди. Бирок бундай асарлар томошабиннинг ёшига қараб кўрсатилмасди. Боғча ёшидаги болага ҳам, ўрта ёшдаги ва ўсмир ёшдагиларга ҳам бир хил спектакллар намойиш этилаверарди.

Мустақиллик йилларида болалар театрига муносабат бутунлай ўзгарди. Болалар ва ўсмирлар учун бешта янги театр ташкил этилди. Улардан тўрттаси қўғирқок театри эканини назарда тутадиган бўлсак, ёш авлод маънавий дунёсининг шаклланишига, унинг маърифий-ахлоқий тарбиясига қанчалик жиддий аҳамият берилаётгани яққол кўзга ташланади. Репертуар масаласида ҳам кўпгина ўзгаришлар юз берди. Миллий адабиётимиз намуналарига, ўзбек фольклорига, бугунги ҳаётни акс эттиришга эътибор кучайди. Ёшларга саҳнадан туриб қуруқ насихатбозлик қилишга йўналтирилган эмас, балки уларни фикрлашга, мушоҳадага ундайдиган, бадий жиҳатдан пишқ асарларни сахналаштиришга астойдил бел боғланди. Ҳар бир асарни болалар театрининг йўналиши ва томошабинларнинг ёшига қараб сахналаштириш муҳимлиги биринчи ўринга чиқди.

Республика ёш томошабинлар театри жамоасига иқтидорли режиссёр Олимжон Салимовнинг келиб қўшилиши театр ҳаётида янгиликлар жараёнининг бошланишига туртки бўлди. Ишлари асарларнинг бадий пухталиги, ранг-баранглигига эътибор қаратиш

билан бошлаган режиссёр болаларнинг руҳий олами, қизиқишлари, дунёқарашини, орзуларини саҳнага олиб чиқишга ҳаракат қилди. О.Салимов тараққаб йўлдан борди. Ҳатто баъзи тақлидчилар у саҳнага қўяётган асарлар болаларга оғирлик қилиши, уларга осон тушунадиган асарлар кераклигини айтишди. Режиссёр эса саҳнада мўъжизалар оламига, сеҳрли дунёга айлантира билди. У кичик ёшдаги болалар учун алоҳида, ўрта ёшдаги болалар учун алоҳида, ўсмирлар учун алоҳида асарларни саҳнага олиб чиқди. Айтайлик, ўсмир ёшлар учун Абдулла Авлонийнинг "Адвокат-

Муҳофизат

миллий менталитетимизга ёт бўлган, четдан кириб келаётган "оммавий маданият" таъсирига тушиб қолаётгани сир эмас. Интернет тармоқлари орқали турли асарларни ўзлаштиришга, қимматли вақтларини компьютерхоналарда соатлаб ўйин ўйнашга, уяли телефондаги беҳуда ёзишмаларга сарфлаётган ёшлар ҳам кам эмас. Бинобарин, уларни фикрлашга ўргатадиган, қалбдан улғайишга хизмат қиладиган асарларга эътиёр катта. Афсуски, болалар шоирлари, ёзувчилари, драматурглар бу жараёни жимгина кузатиб турганга ўхшайдилар.

лик осонми? Тоғай Муроднинг "От қишган томонда", Тоҳир Маликнинг "Арвидо, болалик" киссаси асосида яратилган "Захарли томчилар", Шўҳрат Ризаевнинг "Дискотека", Олимжон Салимовнинг "Боз — масҳарабоз" (пантомима) асарлари катта маҳорат билан сахналаштирилди. Жажжи болалар учун Салоҳиддин Сироҳид-дониовнинг "Ўрмон машмашаси", Анвар Обиджоннинг "Топсанг ҳай-ҳай" (режиссёр О.Шарипов), "Сеҳрли қоп" (О.Салимов), Пўлат Мўминнинг "Қовоқвойнинг янги саргузаштлари" ва бошқа бир қатор асарлар намойиш этилди. Бу асарларда янги топилмалар, мавзуга янги ёндашув кўзга ташланди. Иқтидорли актёр Б.Позилов саҳнага қўйган "Захарли томчилар" асари жиноят кўчасига кириб қолган ўсмир ёшлар ҳаётидан хикоя қилади. Саҳнада ўсмирларни жиноят йўлидан қайтаришга хизмат қиладиган, уларни мустақил фикрлашга ўргатадиган яхши бир асар пайдо бўлди.

"Дискотека" асари воқеалари ҳам ўсмир ёшлар ҳаётидан олинган. Унда ёшларнинг орзу-истаклари, ҳаётда ўзлари танлаган йўлдан боришга интилишлари ҳақида сўз боради. Бу саҳна асари ўсмир ёшларни мақсад сари интилишга, фикран ва қалбдан

ГУЛ САЙЛИ

"Гул сайли", "Бог сайли", "Сумалак сайли" юртимизнинг ҳар гўшасида ўзига хос тарзда нишонланади. Водийда йигит-қизлар кенг майдонга йиғилиб, бир-бирларига турли гуллар сова қилишган, болалар эса бойчечак төриб, ҳар бир ўйдан бойчечак ҳақи олишган. Тошкентда оқ бойчечак, Самарқандда сарйик бойчечак терилиб, ажойиб гудлашлар ясашган. Бугун ана шу анъанаву маросимлар қайта тикланиб, табиат гўзалликлари билан танишайтган ёш авлод қалбига сингдирилмоқда.

Бу борада Тошкент давлат Маданият коллежи "Фолк-лор" кафедрасининг изланишлари диққатга сазовор. Ўтган йили "Сумалак сайли" мавзусида байрам дастурлари ўтказилган бўлса, бу йил "Номоддий маданий мерос — маънавиятимиз сарчашмаси" руқни остида "Ўзбекистонда гул сайли" мавзусида тадбир ўтказилди.

Концерт талабалар иштирокидаги "Бойчечак", "Оху-воҳ" каби ўзбек халқ қўшиқлари ва лола гули ҳақидаги ривоят

Таабир

билан бошланди. Саҳнада айтишув ва аскиялар, лапару термалар авжга чиқди. "Шайдини шайдо", "Лаэги", "Гул-ёр"ни маҳорат билан ижро этган талабалар йиғилганларга баҳорий қувонч ва хушайфият улашган бўлса, "Йўл бўлсин", "Тановар", "Бухоро мавриғоси" ижро этилганда кўнгиллар баҳор ёмғиридек мусоффо туйғуларга йўғрилди. Зафар баҳши ва унинг шогирдлари ижросидаги айтишувлар, доира, дотор, рубоб жўрлигидаги бетакрор рақслар тадбирга ўзгача хозима бахш этди.

— Бу каби тадбирлар халқ озғани ижодини тарғиб қилиш, унутилиб кетаётган қадриятларимизни қайта тиклаш ва ривожлантиришга хизмат қилади, — дейди Ўзбекистонда хизмат кўрсатган артист, дастур бадий раҳбари Гулшод Отабоева. — Бойчечакнинг ҳар хил турларини излаб топдик. Гуллар билан боғлиқ ривоят ва афсоналарни ўрганиб, саҳна кўринишлари тайёрладик. Талабалар тошқайроқ, қарсилдоқ каби мусиқа асбоблариди турли кўйлар ижро этишни ўргандилар.

Тадбир сўнида энг яхши ижрочилар диплом ва совғалар билан тақдирланди.

Зухриддин ҚИЛИЧЕВ

Матлуба МАҲҚАМОВА

— Ҳечам ёлгон гапирма! Биронинг дилига озор етказишдан тийилиб юр.

— Астойдил меҳнат қилиб, ҳалол пул топ! Кунт билан ҳунар ўрган. Имкони борича одамларга яхшилик қилишга интил.

— Дўст орттир.

Ота-онам болаликдан шундай тарбия беришди. Мен ҳам уларнинг маслаҳатига тўлиқ риоя қилиб ўсдим. Хатти-ҳаракатимни кузатган устозларим, "Оғир ва босиқ бола, ҳеч кимни ранжитмайди!" дейишар, ўртоқларим эса "Унинг танглигига тасанно — ўзи эмаса ҳам мудом бизга бир нималарни иланиб юради — кўли очик!" дер, синфдош қизларимиз ҳам ич-ичида: "Кимки унга турмушга чиқса, чин бахтга эришган бўлади!", деб мени алқагандай тулолаверарди. Албатта, бундай ёқимли мактовлардан сўнг яна-да сермулозамат ва бағрикенг бўлиб яйраб кетардим.

— Кучи бор бирни йиқар, билими бор — мингини!

— Қизларнинг кўнгли жудаюм нозик бўлади, укажоним. Уларга гулга қарагандай қарагин!

Акам ва опап ўсмирлигимда мени шундай деб огоҳлантиришди. Мен доим уларнинг йўл-йўриқларига амал қилдим. Энди вақт деганини ўша синфдош қизларимиз сониқлигида қалақал мисол "лип" этиб ўтиб кетибди-ки, қарабсизки қамини олий ўқув юрти толиби. У ерда, айтишим керакки, жисмоний машғулотдан бошқа берадиган ўқитувчида бошқа ҳамма домларнинг эътиборини тортиди. Аста-секин, кунба-кун обрўли шахсга айланиб бордим. "Ҳа, Абдухаббировми, у яхши бола, бокса одам бўлади", дейишарди устозлар орқаваротдан. Алал-оқибат (энг муҳими ҳам шу бўлса керак) талаба қизларнинг назарига туша бошладим. Тугилган кун муносабати билан уларнинг баъзиларига кўлсоат, баъзиларига эса яна бир нималарни ҳада этишни ҳунар қилдим. Бу ҳунар ўзимга хуш ёқарди.

Бундан гоъят бахтиёрлигимни тушуниб тургандирсиз! Аммо бундай мартабани кўлга киритиш ўз-ўзидан бўлгани йўқ. Ҳаммаси учун пул керак. Дам олиш кунлари ёхуд дарслар кам бўлган кунлари мардикорликка ёлланарди. Турли хил ишларни ҳам лом-ним демая бажараредим. Гоҳо баъзи бир худодан қайтган ноқас бандлар ваъдасида турмади — ҳақимни ярим қилиб, қуракда турмайдиган сўзларни айтиб, олдига солиб қўвдилар ҳамки, каминангиз ўнг юзингга урса, чал юзингни тути, деган машойиҳлар сўзидан рағбат олиб юравердим. Илло-билло бирортасини қарғамдим: тарбиямиз шундай! Негаки, биронинг дилига озор етказишдан чўчиётман. Ахир, устозлар ҳам бежиз, кучи бор бирни йиқади, билими бор — мингини, деб айтмаганлар-да!

Шу билан баробари билим ағалаш пайдан бўлиб, бутун эҳжимни жадал ўқишга қаратдим. Уқишни тугатган тагин қайтадан ўқишга ҳужжат топширдим, денг.

— Олим бўлсанг, олам сеники! — дейишди олийгоҳни тугаллаётган чоғда устозларим.

Мен шу ақидага маҳкам ёпишиб олдим. Иккита университетни шу тахлит тугатдим. Лекин... ҳалиям кўп нарсга ақлим етмайди — ақлим шунга етади.

Уқишни яна давом эттирмоқ-

Кўнгличановнинг кўрганлари

чи эдим-у, аммо ёш ҳам ўттиздан ўтиб қолгани халақит берди. Уйдагилар қачон уйланасан, деб давом бера бошлашди. Жуда алам қиларкан, тенгқурларингдан ҳаммасини, шу ёшда улар уйдан-жували бўлишган, қачонгача сўппайиб юрасан, — деган таъналарни эшитиш.

Шундай қилиб, опам кўрсатган бир онаси ўлмаган қиз билан танишдим ҳаловатимни буткул йўқотдим. Ул кишимнинг ойдек юзидан қўёш ҳам хижолат, ой ҳам. Кўзёш ювган кўзгудек тиник кўлариди меҳри бўғзимга тикилган юраккинами бежо қилди-қўйди.

Хуллас, уйландим. Акамнинг кистови билан бир эътиборли идорага ишга ҳам жойлашдим. Бошқа ерда қандай билмадим, аммо бу ишонанинг ақил жамоаси янги келган ҳар бир ходимни зимдан кузатишар, мавриди топилса, ҳазилчи чин синиб қуришаркан. Нафси ўлмагурлар мен билан ҳам "жиддий" шуғулланишди.

Иш бошлаганимнинг тўртинчи кунни бошлигимдан жавоб сўрадим: ён қўшимизникида тўй, эртарақ бормасак бўлмас?

Жавобни олган талабалардан эсдалик папкани кўлиққа уриб энди кетаман деб турувдим, кадрлар бўлими бошлиғи ёнимга келиб:

— Огайни, уч-тўрт киши келишиб қўйгандик. Бирга тушлик қилсак, яқинроқ танишсак, дегандик. Шунга нима дейсиз? Ҳаммаси ўзимизникида, — деди у яна қўшимча қилиб.

Кўнгличановнинг тутиб кетиб, "майли" дедим. Хилватроқ ошонага бордик. Ошқўрлик, кабоб-хўрлик... Албатта, икки шиша ароқ ҳам олинди! Ичдик-едик, едик-ичдик... Бир маҳал ер

қимирлагандай бўлди. Бошим айланаётгандай бехосдан силкиндим. Ёки ўтирган туслим қийиқимиди — билмадим, ўнг елкамдан юк босгандай қўлобати сеппилган сувга йиқилиб тушдим. Уст-бошимга лой чанланди. Ҳижоқ тутаётган бўлса-да:

— Энди мен... кетма-сам... бўлмайди. Бора-диган жо-ойим бор эди-и. Ҳеч кимдан хафта эмас-ман! — дедим-да, папкамни кўлиқлаб, амаллаб ўрнимдан турдим. Улар ортимдан кулиб қолишди, бироқ бунга парво қилмай, ўзимча илжайиб, йўлимга кетдим.

Уйга келасолиб, дарҳол уст-бошимни алмаштирдим. Кейин қўшимнинг уйига ўтдим.

Даврага эндигина қўшилган-дими, қўшимнинг кичик ўғли эшикдан мени имлаб қақирди. Олди-га бордим.

— Нима дейсан, полвон?

— Кеннойим қақиряптилар...

Кўчаннинг нариги бетигади даврахт панасида парирухсоримиз кутиб турган экан. Ховлиқиб, унинг истикболига шошилдим.

— Бу нима? — деди бўзрайиб қўлидаги бир парча қоғозни кўрсатиб.

— Мен қайдан билай? Нима бўлди?

— Уйда хотингиз бўлатуриб, кечкурун ким билан учрашмоқчисиз?

— Нима?

— Кимни алдайман деяписиз?

— Билиб қўй, мен ҳеч қачон сенга хиёнат қилмаганман, қилмаман ҳам!

— Учрашувга ярим соатча вақт қолибди. Юринг, ўша жойга борамиз! Гапингизнинг рости-ёлғонлиги кинсаройнинг ортида маъ-

лум бўлади.

Нима қиларимми билолмай қолдим. Биронинг кўнглига озор етказиб қўйишдек азоб йўқ дунёда.

— Юр, ўша жойга борамиз! — дедим қатъий.

Бордик. Учрашувга ҳеч ким келмади.

— Бизни кўриб, бирор ерда бекиниб тургандир ўша севгилингиз? — деди хотиним бўзариб-бўзариб.

— Қанақа севгилим? — дедим тутакчи.

— Мана хатни ўқиб кўринг... Унда куйидагилар бўлиб-ча-тилиб битилган экан: "Эй, ўзим-

нинг кўркмас арслоним! Бунчалик соғинтирмасангиз... Ҳар кунни диёрдорлашиб турадиган ўша — кинсарой ортига соат олтида келинг. Кутаман. Сизнинг адои-тамомингиз...".

Ҳажвий ҳақоя

"Вой, муғомбирлар-ей! — ногаҳон ишонангиздагилар хаёлимга келди. — Бекорга ортимдан кулиб қолган экансизлар-да. Папкамга билдирмасдан қоғозни солиб, китмирилик қилмоқчи бўлибсизлар-да. Хали мендан қўрасизлар-да. Ҳали мендан қўрасизлар-да." Барибир, мен уларга ҳеч нарса қилолмасдим. Чунки кўнгличанов-да.

Йиллар ўтиб, тўрт фарандинг ортаси бўлдим. Иш жараёнида катта тажриба тўпладим. Бу — муваффақиятларим гарови эди. Аммо кўнгличановим гоҳида панд бера бошлади. Бир кун ишдан жуда кеч қайтдим. Уйим анча узок бўлса-да, очик ҳавода юришни афзал билиб секин-секин одимлаб бораялман. Ёмғир майдалаб ёғиб турибди. Икки бекат юргач, ивиб қолмай деб навбатдаги бекатда тўхтадим. Осмон куюқ булут билан қоплангани учун атроф қоронғи эди. Ёритилар хира нур сочмоқда. Қаёқдандир келишган бир аёл пайдо бўлди:

— Энди нима қиламан? Қаёққа бораман? Мени алдашди-я! Бундай катта шаҳарга биринчи бор келишим. Ай, номардлар-ей! — деб хўн-хўн йиғлай кетди.

— Кечирасиз, синглим, сизни ким хафта қилди? — сўрадим юрагим ачишиб.

— Билмайман, акажоним, бил-

майман. Борадиган жойим йўқ. Энди нима қиламан? Бунчалик шафқатсиз бўлмасе бу одамлар? — Борадиган жойингиз йўқми? — Бегона шаҳарда кимим бўлиши мумкин, ахир? Мендай муштипарни алдаш кимга зарил экан. — Уксинманг. Дунёда ахшилар кўп. Эътироз билдирмасангиз, уйга олиб кетайин.

— Майли. Фақат биттагина шарт бор: менга тегинмайсиз; сахарлаб кетаман!

— Хотиржам бўлинг. Ёқаршар хотини мувожазлаётган ўғил-қизларим бор. Ният ҳолис.

Аёлни мусофир билиб, уйга олиб бордим. Уни оилам билан таништирдим. Бўлган воқеани болаларимга тушунтирдим. Одамларга яхшилик қилишим, кўнгличановимга хотин ҳам кўниб қолди бечора.

Эрталаб тўнгич қизимиз айоханнос солди.

— Кечаги хотин ким эди, дада? Тақинчоқлар зирақларимни ўмариб кетибди-ку?

— Йўғ-е, бўлиши мумкин эмас! Қаранг-а, яна кўнгличановим панд берди. Унинг афт-башарасигаём тузуқроқ қарамабман. Вой, хомкалла!

Хафсалам пур бўлиб, ишончадан Сивга тушган мушукдай кабинетда шумшайиб ўтирибман. Эшик гийқиллади. Бошимни кўтариб қарадим.

— Сизни бошлиқ қақиряпти! — деди котиба.

— Кеча нима иш қилиб қўйдингиз? — деди бошлиқ жиддий алфозда хузурига киришим билан.

— Нима қилибман? Тушунтиринг...

— Қидирувда юрган ўғри билан ҳамкорлик қилбисиз-ку. Тағин унга уйингизнинг тўридан жой берибсиз. Буни қандай тушунас бўлади, Кўнгличанов?

Бошлиққа бўлган воқеани батафсил гапириб бердим. У тугмачани босди. Хонага милиция майори ва ўша аёл кириб келишди. "Муштипар" аёл зирақ ва тақинчоқларни столнинг устига қўйди. Аммо у хижолат чекиш ўрнига жилмайиб турарди.

— Булар қизингизникими? — дабурустан сўради милиция ходими.

— Ҳа. Лекин буларни қандай қилиб бўлма қиритдингиз?

— Кўнгличанов оқибатида... — деди майор ва у ҳам, бошлиқ ҳам кулиб юборишди.

Мен эса ҳеч балаго тушунмай анқайиб туравердим, фақат "рах-мат" дейман.

Шу воқеадан кейин ўйлашиб қолдим. Ота-она, ақилларнинг ва устозларнинг тарбияси бошқачаю, ҳаёт тарбияси бошқа экан. Аммо ҳар ким ўз йўлини танлагани маъқул, шундай эмасми?

Муродулла ҒАҒУРОВ

УЙҒОТМОҚҚА ИШҚИБОЗ ШАМОЛ

ҚУШЛАР БОЗОРИ

Мовий чойшабин ҳали Ёймасдан тоғ, чуғурлаб Қушлар бошлар баҳсини, Гоҳ кўкдан куй ўғираб.

Қаранг, бирпасда тутди Шовқин-сурон уфқин. Торттирар, аммо улар Савдолашмас қўшиқни.

ШАМОЛ

Елпиб ўтса гулзорни, Ёлқилык ловуллаиди. Тебратса дарахт шохин Япроқлар шовуллаиди.

Сойлар суви мавжланар, Боғлар таратар атир. Ниянчи ялпиз сари Учолмасдан титрайди.

Эшикни қарс ёнади, Даранглаб кетар мис тос. Фаррошдек ер супураб, Деворни туртар бехос.

Неки жим турган бўлса, Тегажодлик қилар боз. Ухлаб қолманг дегандай Уйғотмоққа ишқибоз.

Узим ўқоимон

ЙЎҚОТИШ

Илгари Бўйноқимиз Ҳеч бунақа эмасди. Биров суяк ташласа, Ол, дегунча емасди.

Болаларнинг ортидан Эргашарди пириллаб. Дуч келганга гапшиниб, Тирманмасди ириллаб.

Отам уни занжирга Боғлаб қўйгандан буйи Танимай қўйди бизни, Бўлиб қолди қопагон.

ГУГУРТ ЧЎПИГА

Бошингда қора қалпоқ, Чақсам, унда тонасан. Ёймайсан ўзлингиздан, Қачон ёқсам, ёнасан.

Ўроз ҲАЙДАР

Ўзбекистон Фанлар академиясининг Алишер Навоий номидаги давлат Адабиёт музейи «Mumtoz so'z» нашриёти билан ҳамкорликда таниқли олим Азиз Қаюмов «Асарлар»-ини 2008 — 2011 йилларда ўн жилдада чоп этди. Бу китоблар нашрини амалга оширишда Адабиёт музейи директори, филология фанлари доктори, профессор Саидбек Ҳасанов ва Мирзо Улугбек номидаги Ўзбекистон Миллий университети ўзбек мумтоз адабиёти кафедраси мудири, филология фанлари доктори, профессор Ҳамидулла Болтабоев катта ёрдам кўрсатишди.

Азиз Қаюмовнинг бир қанча илмий оммабоп маколалари, илмий тадқиқотлари ва монографиялари навоийшунослар томонидан қизгин қутиб олинган. Алишер Навоийнинг шеърини беҳад бой ва чексиз эканлиги маълум ҳақиқат. Унинг ғазал ва мусамматлари, рубоий ва китоблари ўрганилган. Яқинда А.Қаюмовнинг «Дилқушо тақорлар ва руҳфазо ашёрлар» номли китоби профессор Ҳ.Болтабоев, адабиётшунослар И.Ғафуров, Ю.Турсунов ва М.Рашидова тахрири остида «Mumtoz so'z» нашриётида нашр этилди. Ушбу асар атоқли педагог ва адабиётшунос олим Раҳмонкул Орзибековнинг нури хотирасига бағишланган.

Маълумки, "Ҳазойин ул-маоний"-да алоҳида ўрин эгаллаган таржиябанд, таркибанд, соқийнома ва қасида буйича илмий ишлар айтириб кўп эмас. Бу борада Р.Орзибековнинг тадқиқотлари диққатга сазовордир. Азиз Қаюмов китобида Р.Орзибековнинг тадқиқотларидаги фикр-мулоҳазалар тўлдирилган ва давом эттирилган. Тўплама таркибанд, таржиябандлар, соқийнома ва

қасидалар таҳлилидан кейин келадиган Султон мадҳияси ва даврон тарбияси ботида муаллиф Ҳусайн Бойқарога бағишланган "Хилолий" қасида-си, "Вақфия"даги шох мадҳияси таҳлилини келтиради.

Олим "Назм ул-жавоҳир" ботида

Бошиқ ҳақроқ

Навоийнинг "тўртликларини кўрмакча ва уларда берхитилган гавҳарларни очмоққа киришди" ва улуг шоирнинг бу асари ҳам чуқур ва ҳар томонлама таҳлил қилинмагани таъкидлаб ўтади. Шундан сўнг улуг шоирнинг "Муҳокамат ул-луғатайн", "Мезон ул-авзон", "Маҳбуб ул-қулуб", "Муншаот", "Вақфия" ва "Муножот" каби насрий асарлари ҳақида мухтасар илмий фикр-мулоҳазаларини, форс тилидаги "Муфрадот", "Девони Фоний" ва "Ҳукамо зикри" асарлари ҳақидаги кузатишларини баён этди.

Муносиб туҳфа

Тўпламада А.Қаюмов Германиянинг Лейпциг университети кутубхонасидан Алишер Навоийнинг "Саъба сайёр" дostonи XI ботидан иккинчи қисми топилгани ҳақида хабар беради. Қўлёзма асарнинг илк саҳифалари ўзбек тилида араб ёзувида ёзилган. Китобда қўлёзма инвентар рақами ҳам берилган.

Азиз Қаюмовнинг «Дилқушо тақорлар ва руҳфазо ашёрлар» номли китоби Алишер Навоий бобомизнинг 571 йиллик тўйига муносиб тўёна бўлди.

Дилдора ИНОҒОМОВА, ЎЗМУ тадқиқотчиси

Америкини 20 минг йил бурун олтойликлар кашф этганига доир ҳақиқат эндиликда илм-фан томонидан ҳам ўз тасдиғини топди. Америкалик олимлар маҳаллий ирокез ва могиқан қабилалари уммон ортидаги қитъага Сибордан борганини исботлашди. Пенсилвания университетида доктор Т.Шурр раҳбарлигида тадқиқот олиб борган олимлар гуруҳи шундай хулосага келишди. Американинг тубжой аҳолиси, деб ҳелинаётган бу қабилалар Тоғли Олтойдан олис Америкага "кўчиб ўтиб", у ерларни ўзларига ватан тутишган. ДНК таҳлилларидан маълум бўлишича, олтойликлар 20-25 минг йил бурун Сиборнинг энг олис чеккаларига ўз генетик илдизларини ёйган бўлсалар, орадан яна беш минг йилча вақт ўтгач, улар Беринг бўғози орқали Америка қитъасига бориб жойлашганлар. Америкадаги машҳур ҳинду қабилалари уларнинг авлодларидир.

— Доктор Шуррнинг кашфиёти Бурятия, Лена дарёсининг ўрта оқими ва Тоғли Олтой учбурчаги бутунги инсоният пайдо бўлган бешиклардан бири эканига доир қадимий гипотезани тасдиқлади, — дейди машҳур сайёх, геология-минералогия фанлари доктори В.Полеванов. — Ердаги энг иссиқ жой — Африканинг Афар учбурчаги ҳам инсониятнинг яна бир бешиги бўлган. Дўзахда доир Инжил талқинларига шу ердаги табиий ҳодисалар (вулкнлар, оптингурут тепалиқлари, олтингурут кислотали кўл, 56 даражали иссиқ ҳарорат мазкур учбурчака тегишли) асос бўлган, деб қаралади. Инсоният пайдо бўлган учинчи ва охириги бешик эса ҳозирги Эрон ва Ироқ худудлари бўлиб, замонавий тарих, кимё, алгебра, киво ва бошқа кўп нарсалар илк бор шу худудда таомилга кирган.

— Сибир жуда совуқ жой-ку, қандай қилиб бу худуд инсоният бешикларидан бири бўлиши мумкин? — 1982 йили Ленадаги машҳур балбаллардан қирқ қақирим нарида геологлар томонидан аниқланган динринг-юрэқ топиламлари энг асосий далил ҳисобланади. У ердан одамзонинг қадимги аждодлари яшган манзилгоҳ, охириги неолит даврига доир тошдан ясалган меҳнат қуроллари топилган. Радиоломнесцент таҳлилининг кўрсатишича, одамзод аждодлари Сибирда Шимоллий Африкадан ҳам аввал пайдо бўлиши мумкин эди. Жуда кўп топиламларга асосланиб айтсак, одамзод аждодлари Ёқутистонни 3,2-2,5 миллион йил муқаддам турар-жўй сифатида ўзлаштирганлар. Африканинг иссиқ ҳарорати эмас, Ёқутистоннинг қаҳратон совуғи маймуни одамга айлантирган бўлиши мумкин. Яқинда Улан-Уддан атиги 50 км. жанубда палеомаймон-лангурулар қолдиги топилиди. Ёқутистон шариқтида маймон кун сайин эмас, соат сайин "ақлга кирмасди" мулбар қоларди! Одамсимон маймонлар тропик худудлардагина миллион йиллар мобайнида сира ўзгармай, қоринни тўйгазиб юраверди...

Совуқ ҳаддан ташқари кучайиб, шароит чидаб бўлмаб даражада ўзгара бошлагач, дастлабки одамлар Тоғли Олтойга келиб ўрнашганлар. Бу нобб мақон жон саклаш учун бирдан-бир худуд бўлиб, экватор билан Кўтнинг ўртасида жойлашган. Сибирдаги энг юксак тоғ чўққилари ҳам шу ерда. Сайёрамизда энг бурган ҳар қандай табиий офат бу жойни четлаб ўтган. Олтойликлар кўтлар инверсияси (ўрин алмашиши) вақтида ҳам омон қолган. Фанга сайёрамизда олти марта бутун ер юзини суф босиб жараёни юз бергани маълум. Юксак тоғлар олтойликларни бу офатлардан ҳам асраган. Сўнг эса улар Америкага қадар ёйлиб кетишган.

Тоғли Олтой — туркий халқларининг ота юрти. Тоғли Олтой тиллари оиласига япон-корейс, тунгус-манчжур, турк-муғул тил гуруҳлари кирди. Ҳақиқатан ҳам бу ер нобб худуд ва энг гўзал жой! Мен дунёни кўп кезганим учун буни алоҳида таъкидлаялман. 2010 йили экспедициямиз Уюқда тадқиқот олиб борди ва биз Об дарёсининг ҳақиқий бошланғич жойини топдик. Утган йилнинг ёзда эса ўша худуддан тоғлар руҳи го бўлган кўлни ахтардик. Рерих бу кўлни афсонавий Шамбала дарвозаси, деб ҳисоблаган. Бу йил ёзда изланишларимиз яна давом этди.

Демак, бугунги аниқ илмий хулоса шуки, тахминан 3 миллион йил муқаддам Америкадаги тубжой қавамларнинг қадим аждодлари Ёқутистонда яшаган (харитага қаранг —1), икким ўзгариб совуқ ҳаддан энгд кучайганда улар жанубга кўчиб, Тоғли Олтойни мақон тутишган (2), у ердан шимол-шарқ томон силжиб, Сибирнинг энг чекка худудларига қадар бориб етишган (3), салкам 20 минг йил аввал эса Беринг бўғози орқали Шимоллий Америкага "кўчишган".

УЧ МИЛЛИОН ДОЛЛАРЛИ ОСМОН ЖИСМИ

Миссури штатидаги америкалик фермер даласига осмондан тушган 17 килограммли метеоритнинг баҳоси 3 миллион доллар экан. Кам учрайдиган бу нобб топиламнинг бир грамми салкам 200 долларга баҳоланмоқда. Бу метеорит Ерга 2006 йили тушган. Ушанда унга оддий чангитко, деб қарашган. Бирок фермер яқинда унинг бир бўлагини кесиб олиб, оддий кулранг қобик тағида кўринмаган сариқ-яшил минераллардан таркиб топган қизқариқ нақшларга дуч келди. Кимёгар, метеоритлар ишқибози Карл Астон 2009 йили топиламини фермердан сотиб олиб, Вашингтон университетининг таниқли геохимиги, машҳур метеоритшунос Рэнди Коротвага кўрсатади. Уни кўздан кечирган олим ҳайратга тушади: тош ва темир қоринмасидан таркиб топган ушбу палласит метеоритларнинг нобб тилига мансуб бўлиб, одатда, жуда кам учрайди. Олимнинг шарҳлашича, ушбу осмон жисми коинотнинг Марс ва Юпитер орбиталари оралигидаги олис астероидлар кўтибдан тушган экан.

МИКРОТУРБИНАЛИ СУВ-БУҒ ҚУРИЛМА

Россия фан ва таълим вазирлиги келажак микротурбинларини яратилиши молиялаштиришга қарор қилди. Бу гибрид қўрилма кўёш ҳарорати, шамол кучи, торф, газ, кўмир ва ўтин табиий ресурслар, иссиқлик ва электр қуввати ҳосил қилади. Бирок қўёш энергияси асосий манба бўлиб хизмат қилади. Бундай илмий қўрилмалар марказий электр таъминотидан олисдаги кичик аҳоли қўрғонлари ва фермер хўжалиқларини иситиш ва ёритишга мўлжалланган. Мазкур "микротурбинали сув-буғ қўрилма"си ҳар қандай шароитда ҳам қўл келиши мумкин.

Ҳозир мамлакат худудининг учдан икки қисми муваққат электр таъминотидан фойдаланади. Бу жойларга ёнилик барвақт етказилади. Шамол ва кўёш энергиясини эса ташшига ҳожажт йўқ. Бу энергиялар вақтинча бўлмай қолганда аънаваний ёниликдан фойдаланилади. Илгари энергетиклар кичик қўрғонларда энергия ҳосил қилиш шарт эмас, уларга электр узатиш тармоқларини олиб бориш кифоя, деб ҳисоблаган. Бирок электр узатиш симлари узилганда аҳолининг энергиясиз қолиши «Дон технологияси», деб аталаётган мазкур лойиҳага эҳтиж туғдири. Бундай микротурбинлар 100 квт.гача электр энергиясини ишлаб бера олади. Янги қўрилмалар синов ишлари келаси йили якунланади.

Интернет хабарларидан.

Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси ва «Ижод» жамоат фонди Ўзбекистон халқ шоири, уюшманинг Болалар ва ўсмирлар адабиёти кенгаши раиси Анвар Обиджонга волида мухтарамаси

МУНИСАҲОН аянинг вафоти муносабати билан чуқур ҳамдардлик билдиради.

Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси ва «Ижод» жамоат фонди уюшма аъзоси, уюшма Фарғона вилояти бўлими маъсул котиби Энаҳон Сиддиқовага отаси

АБДУРАҲИМ отанинг вафоти муносабати билан чуқур таъзия изҳор этади.

МУАССАСЛАР: ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ МАДАНИЯТ ВА СПОРТ ИШЛАРИ ВАЗИРЛИГИ, ЎЗБЕКИСТОН ЁЗУВЧИЛАР УЮШМАСИ

ДОМИЙ: «МАТЬУОТ ТАРҚАТЎВЧИ» АКЦИОНЕРЛИК КОМПАНИЯСИ

O'zbekiston adabiyoti va san'ati

Бош муҳаррир Саъдулла ҲАКИМ

Манзилмиз: Тошкент — 100083, Матбуотчилар кўчаси, 32
Қабулхона — 233-52-91 Электрон манзилмиз: Котибият — 233-49-93 uzas@b2c.uz

Тақвд ва адабиётшунослик бўлими: 236-56-50 Санъат бўлими: 236-56-48 Ижтимоий ҳаёт бўлими: 236-57-42 Назм ва наср бўлими: 236-58-55

Тахририятга келган қўёғималар таҳлил этилмайди ва муаллифларга қайтарилмайди. Муаллифлар фикр тахририят нуктаи назаридан фарқлашиши мумкин.

Масъул котиб — Асрор СУЛҒАЙМОНОВ
Навбатчи муҳаррир — Сулоҳид МАМИРОВ
Саҳифаловчи — Элёр МАҲМУДОВ

«Шарқ» нашриёт-матбаа акциядорлик компанияси босмаҳонаси.
Босмаҳона маҳалли: Ўроқ Тўроқ кўчаси, 41 уй

Босишга топшириш вақти — 20.00. Босишга топширилди — 20.48

ЖУМА КУНЛАРИ ЧИҚАДИ. СОГУВДА НАРХИ ЭРКИН

Газета Ўзбекистон Матбуот ва ахборот агентлигида 13.06.2007 йил 0283-рақам билан рўйхатга олинган. Адади — 6767 Бурятия Г — 244. Ҳақими — 3 босма табоқ А-2. Нашр кўрсаткичи — 222. Ташкилотлар учун — 223. 1 2 3 4 5